

Polaris

Підтримка багаторічного
врядування в Україні

АКАДЕМІЧНІ ЛІЦЕЇ У ФОРМУЛІ РОЗПОДІЛУ ОСВІТНЬОЇ СУБВЕНЦІЇ

Ян Герчинський
Старший експерт з питань освіти
Програма Polaris, SALAR International
(+48) 501 048 500, jan@herczynski.eu

SN 190

Академічні ліцеї у формулі розподілу освітньої субвенції

Зміст:

Резюме.....	5
1. Реформа профільної середньої освіти та строки впровадження	6
1.1. Ключові складники реформи профільної середньої освіти	6
1.2. Строки впровадження	8
1.3. Частки педагогічного навантаження за чинною та новою освітніми програмами	9
2. Запропонована формула.....	10
2.1. Формула розподілу освітньої субвенції.....	10
2.2. Запропонована формула для академічних ліцеїв та відповідні коефіцієнти	11
2.3. Поділ класів на міжкласні групи	12
2.4. Чутливість параметрів розподілу для академічних ліцеїв	15
3. Демографічне моделювання	18
3.1. Прогноз кількості учнів на навчальні роки до 2029/2030 навчального року	19
3.2. Прогноз кількості учнів на бюджетні роки до 2030 року	21
3.3. Результати демографічного моделювання	22
4. Прогнозована вартість реформи профільної середньої освіти для бюджету	26
4.1. Базовий сценарій та сценарії реформ.....	26
4.1. Прогноз бюджетних витрат на початкову та базову освіту	27
4.3. Прогноз бюджетних витрат на старшу школу	29
4.4. Прогноз бюджетних витрат для всіх рівнів освіти	32
5. Висновки: поява фіскального простору для фінансування освіти	34
Посилання на акти законодавства	36

Список таблиць:

Таблиця 1. Ключові кроки формули розподілу.....	10
Таблиця 2. Чотири коефіцієнти розподілу субвенції для академічних ліцеїв	11
Таблиця 3. Кластери, групи профілів та відповідні символи	13
Таблиця 4. Кількість годин на тиждень для поділу на групи, навчання українською мовою 14	

Таблиця 5. Кількість годин на тиждень для поділу на групи, навчання мовою корінного народу або національної меншини.....	14
Таблиця 6. Мірила диференціації навчання в групах між профілями	15
Таблиця 7. Приклади впливу нової моделі на громади	16
Таблиця 8. Середні значення демографічних коефіцієнтів та коефіцієнтів продовження навчання	21
Таблиця 9. Порівняння двох підходів до прогнозування, кількість учнів у 2030 році за рівнями освіти	22
Таблиця 10. Порівняння двох підходів до прогнозування, кількість учнів у 2030 році, за типами ТГ	22

Список рисунків

Рисунок 1. Частка навчання у міжкласних групах у 10, 11 та 12 класах.....	7
Рисунок 2. Впровадження реформи старшої школи у розрізі навчальних років	8
Рисунок 3. Впровадження реформи старшої школи в розрізі бюджетних років	9
Рисунок 4. Чутливість до кількості учнів	17
Рисунок 5. Чутливість до нижнього граничного значення розрахункової наповнюваності класів	17
Рисунок 6. Чутливість до розрахункової наповнюваності групи	18
Рисунок 7. Кількість учнів за роками навчання, 2026/27 навчальний рік	19
Рисунок 8. Кількість учнів за роками навчання до 2029/30 навчального року	23
Рисунок 9. Кількість учнів за рівнями освіти у 2026 – 2030 роках, без реформи.....	24
Рисунок 10. Кількість учнів за рівнями освіти у 2026 – 2030 роках, з реформою	24
Рисунок 11. Відсоткова зміна кількості учнів за рівнями освіти до 2030 року, без реформи.....	25
Рисунок 12. Відсоткова зміна кількості учнів за рівнями освіти до 2030 року, з реформою.....	25
Рисунок 13. Бюджетні витрати на початкову та базову освіту, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)... ..	28
Рисунок 14. Економія бюджетних коштів на рівнях початкової та базової освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.).....	28
Рисунок 15. Сукупна економія бюджетних коштів на рівнях початкової та базової освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.).....	29
Рисунок 16. Бюджетні витрати на старшу школу до 2030 року (млрд. грн.)	30
Рисунок 17. Додаткові бюджетні витрати на повну середню освіту до 2030 року (млрд. грн.).....	31
Рисунок 18. Сукупні додаткові бюджетні витрати на старшу школу до 2030 року (млрд. грн.).....	31
Рисунок 19. Витрати на одного учня старшої школи до 2030 року (грн.)	32
Рисунок 20. Бюджетні витрати на середню освіту, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)	33
Рисунок 21. Економія бюджетних коштів у сфері середньої освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.) ..	33
Рисунок 22. Сукупна економія бюджетних коштів у сфері середньої освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)	34
Рисунок 23. Прогноз загальної кількості учнів до 2030 року, з реформою та без реформи ..	35
Рисунок 24. Економія коштів освітньої субвенції у 2026-2030 бюджетні роки (млрд. грн.) ..	35

Міністерство освіти і науки України (МОН) готує впровадження реформи старшої школи у вересні 2027 року, а саме введення академічних ліцеїв, що мають прийти на заміну нинішньої старшої школи як ланки середньої освіти. Ця підготовка включає експериментальний проєкт, що розпочнеться за рік до реформи у вересні 2026 року (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 року № 1058), та внесення змін до низки нормативно-правових актів, що регулюють академічні ліцеї, найважливішими з яких є наказ МОН № 765 від 26 травня 2025 року про затвердження типової освітньої програми для академічних ліцеїв та наказ МОН № 128 від 20 лютого 2002 року про поділ класів на групи (всі цитовані в цьому звіті акти законодавства наводяться наприкінці документу). Водночас МОН необхідно врахувати фінансові наслідки реформування профільної середньої освіти та необхідні коригування формули розподілу освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

Реформа профільної середньої освіти є завершальним етапом масштабної реформи середньої освіти в Україні, відомої як Нова українська школа або НУШ. Реформа НУШ розпочалася у вересні 2018 року, коли учні перших класів розпочали 2018/19 навчальний рік за новою освітньою програмою, що передбачала нові методи навчання. У вересні 2027 року цей контингент учнів перейде до 10 класу і таким чином стане також першим контингентом учнів, які навчатимуться за новою освітньою програмою в академічних ліцеях.

Ця реформа радикально змінює нинішній підхід до викладання у старшій школі (10-11 класи). На рівні старшої школи буде додано новий 12 клас. Учні матимуть змогу обирати профіль навчання з доволі широкого спектру, і суттєва частина навчання проводитиметься у невеликих міжкласних групах, на відміну від сьогоднішнього підходу, що переважно ґрунтується на класному навчанні. Оскільки педагогічне навантаження на рівні старшої школи збільшиться, а навчання стане більш індивідуалізованим, відповідне збільшення витрат має бути враховувано у формулі розподілу освітньої субвенції. Освітня субвенція покриває лише заробітну плату педагогічних працівників ліцеїв, а це означає, що інші збільшені витрати на забезпечення цієї реформи, такі як потреба в більшій кількості класних кімнат для навчання в міжкласних групах та в більш спеціалізованому обладнанні, будуть нести засновники закладів освіти, тобто територіальні громади (ТГ) та області (які разом утворюють так звані «місцеві бюджети»). Для МОН аналіз таких додаткових витрат на реформування старшої школи, зокрема тих, що пов'язані з більшими потребами у шкільній інфраструктурі, є дуже важливим, але це виходить за межі предмету цього звіту.

Метою цієї стислої аналітичної довідки SN 190 є запропонувати підходи до коригування формули розподілу освітньої субвенції з урахуванням нових принципів щодо забезпечення здобуття повної середньої освіти та надати початкові оцінки відповідних бюджетних витрат на реалізацію реформи старшої школи. Коригування формули має враховувати такі міркування:

- Зміни мають відповідати загальному дизайну формули розподілу, зокрема, базуватися на тих самих або аналогічних поняттях.
- Зміни мають належним чином відображати нововведення, пов'язані з реформою старшої школи.
- Зміни мають надати змогу фінансувати здобуття повної середньої освіти в період впровадження, коли одні учні навчатимуться за чинною освітньою програмою, а інші – за новою.

Для досягнення цих цілей у цій довідці SN 190 ми представляємо:

- стислий огляд чинної формули розподілу (розділ 2.1);
- коротке нагадування про ключові складники реформи старшої школи (розділ 1.1);
- огляд графіка впровадження реформи старшої школи (розділи 1.2 та 1.3).

Це є основою для пропонування нової формули для фінансування академічних ліцеїв у розділі 2, з новими поняттями щодо розрахункової наповнюваності груп та навчальних планів для міжкласних груп (розділ 2.2), детального розгляду того, як оцінювати навчальний план для міжкласних груп (розділ 2.3), та аналізу чутливості отриманого розподілу до ключових параметрів нової формули (розділ 2.4).

Поетапне впровадження реформи старшої школи протягом наступних навчальних років (розділ 1.2) означає, що для оцінки бюджетних витрат на реформу необхідно зазирнути в майбутнє та спрогнозувати кількісні показники учнів, зокрема тих, хто навчається за чинною освітньою програмою, і тих, хто навчається за новою. Ці прогнози є темою розділу 3, де ми спочатку наводимо прогнози кількості учнів на період до 2029/30 навчального року (розділ 3.1), потім перетворюємо їх на прогнози на бюджетні роки до 2030 (розділ 3.2), після чого надається узагальнення результатів цих прогнозів (розділ 3.3).

Прогнози щодо кількості учнів та запропонована формула розподілу можуть бути використані разом для оцінки бюджетних витрат на реформу старшої школи. Ці оцінки представлені в розділі 4. Ми наголошуємо, що будь-які коефіцієнти, запропоновані для нової формули фінансування академічних ліцеїв, є лише попередніми та потребують детального розгляду експертами МОН. Так, вже в розділі 2.3 ми показуємо наслідки варіювання деяких із цих коефіцієнтів. Разом із цією стислою аналітичною довідкою Міністерству також надаються файли Excel, на основі яких були отримані наведені розрахункові значення.

Як видно з демографічного прогнозу в розділі 3.3, навіть з реформою старшої школи українська середня освіта найближчим часом зазнає величезних втрат щодо кількості учнів. Звичайно, це дуже прикрий та сумний факт, адже він відображає як зниження рівня народжуваності, так і масову міграцію за кордон унаслідок повномасштабної російської агресії проти України, що розпочалася в лютому 2022 року. Разом з цим, з суто бюджетної точки зору це являє собою економію або відкриття фіскального простору. В заключному розділі ми обговорюємо цей новий фіскальний простір і його значення для планування масштабних освітніх реформ, включаючи не лише реформу старшої школи, але й заплановану реформу заробітної плати вчителів.

Представлена стисла аналітична довідка SN 190 є продовженням аналітичної підтримки, яку експерти програми Polaris, а також відповідного попереднього проєкту надавали та продовжують надавати МОН. Формула розподілу освітньої субвенції є однією з ключових тем цієї аналітичної підтримки. Нещодавні стислі довідки, присвячені темі формули розподілу, включають таке: «Формула розподілу під час війни» (SN 165, травень 2024 р.), «Розрахункова наповнюваність класів на 2025 бюджетний рік» (SN 168, липень 2024 р.), «Оцінка фактичної наповнюваності класів» (SN 173, січень 2025 р.), «Варіанти політики щодо освітньої субвенції на останні чотири місяці 2025 року» (SN 176, березень 2025 р.), «Варіанти політики щодо розрахункової наповнюваності класів для дистанційних класів» (SN 177, березень 2025 р.), «Кроки до розподілу освітньої субвенції на 2026 бюджетний рік» (SN 181, липень 2025 р.), «Учні на індивідуальній формі навчання у формулі розподілу» (SN 182, липень 2025 р.), «Формула розподілу освітньої субвенції на 2026 рік» (SN 185, січень 2026 р.) та «Стратегічні питання формули розподілу освітньої субвенції на 2027 рік». (SN 187, березень 2026 р.).

У таблиці нижче наведені скорочення, що використовуються в цій довідці.

АІКОМ	Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту
ЗП	Середня заробітна плата вчителя
МОН	Міністерство освіти і науки України
НП	Навчальний план
НУШ	Нова українська школа
РНГ	Розрахункова наповнюваність груп (для міжкласових груп)
РНК	Розрахункова наповнюваність класів
ТГ	Територіальна громада

Резюме

Міністерство освіти і науки України готується до завершального етапу реформи «Нова українська школа», а саме запровадження академічних ліцеїв. Реформування розпочнеться у вересні 2027 року та завершиться у вересні 2029 року. Протягом кількох років навчання проводитиметься як за чинною освітньою програмою, так і за освітньою програмою для профільної середньої освіти. Ключовими аспектами реформи є збільшення тривалості навчання з 11 класів до 12 класів та більш індивідуалізована модель навчання: замість проведення всіх уроків у класах, деякі уроки проводитимуться в менших міжкласних групах. Формула розподілу освітньої субвенції потребує внесення змін уже на 2027 бюджетний рік для врахування особливостей освіти в академічних ліцеях, а також відповідних строків впровадження реформи.

У цій стислій аналітичній довідці розглядаються ключові питання реформи профільної середньої освіти (розділ 1) та пропонується формула розподілу коштів для академічних ліцеїв (розділ 2). Запропонована формула є простим розширенням чинної формули розподілу освітньої субвенції, де використовуються аналогічні основні параметри, але диференційовано враховується навчання в класах та навчання у міжкласних групах. Ця скоригована формула потребує лише кількох нових параметрів.

Далі ми наводимо прогнози щодо кількості учнів на період до 2029/2030 навчального року та на бюджетні роки до 2030 року (розділ 3). У цей період очікується різке скорочення кількості учнів, особливо на рівнях початкової та базової середньої освіти. Без реформи старшої школи у 2030 році буде приблизно на 20% менше здобувачів середньої освіти, ніж нині (втрата близько 650 тисяч учнів). Впровадження реформи старшої школи уповільнить цю тенденцію за рахунок введення нового 12 класу, але не розверне цей тренд: у 2030 році можна очікувати на 14% менше учнів, ніж нині (втрата близько 450 тисяч учнів).

В основному розділі 4 формула, запропонована в розділі 2, застосовується до змінюваних контингентів учнів. Це дозволяє проаналізувати бюджетні наслідки реформи на період до 2030 бюджетного року за кількома сценаріями. «Жорсткий» сценарій передбачає більш сувору дисципліну для місцевих шкільних мереж, ніж «м'який», але дозволяє знизити загальні витрати на впровадження реформи. Зменшення кількості учнів також означає зниження загальних витрат на середню освіту. Це створює простір для фінансування реформи: хоча навчання в групах саме по собі є дорожчим, ніж

звичайне класне навчання, за обох сценаріїв додаткові витрати є меншими, ніж економія бюджетних коштів унаслідок демографічних змін.

Аналітична довідка завершується коротким розділом 5, де розглядаються стратегічні виклики, що стоять перед МОН у контексті бюджетних наслідків демографічних трендів. Усі освітні реформи, які плануються та які потребують значних ресурсів, необхідно розглядати разом, щоб оцінити їхню вартість та переваги для українського суспільства. Особливо актуальною в цьому контексті є запланована реформа оплати праці вчителів. Це означає, що МОН доведеться визначитися з політикою фінансування реформи старшої школи (тобто обрати сценарій впровадження), одночасно збалансовуючи та порівнюючи різні пріоритети. Обмежений державний бюджет в умовах війни, яку російська федерація веде проти України, надзвичайно ускладнює планування та впровадження освітніх реформ.

1. Реформа профільної середньої освіти та строки впровадження

У цьому розділі розглядаються визначальні складники реформи старшої школи, які є релевантними для обговорення способу її відображення у формулі розподілу освітньої субвенції (розділ 1.1). Ми також розглядаємо строки реалізації (розділ 1.2), які, зрозуміло, визначені в термінах навчальних років, але в цілях формули розподілу мають розглядатися в термінах бюджетних років (розділ 1.3).

1.1. Ключові складники реформи профільної середньої освіти

Реформа профільної середньої освіти є завершальним етапом загальної реформи середньої освіти «Нова українська школа» або НУШ. Цей етап охоплюватиме 10–12 класи та включає п'ять основних складників:

1. Запровадження освітніх профілів. Це означає, що всі учні, які починають навчання у старшій школі, обрають профіль, за яким бажають навчатися.
2. Нова освітня програма, що передбачатиме вивчення значної частини предметів у міжкласних групах (див. розділ 2.2) і значно більшу частку предметів за вибором (як профільних, так і непрофільних).
3. Введення 12 класу, що збільшує тривалість освіти проти нинішніх 11 років.
4. Розділення загальноосвітніх середніх шкіл на два окремі навчальні заклади, що охоплюють початкову та базову освіту (1–9 класи) та повну середню освіту (10–12 класи). Це наполегливо заохочується, але не буде обов'язковим.
5. Утворення нової посади кар'єрного освітнього радника, яка буде обов'язковою у штатному розписі закладу освіти.

Реформа впроваджуватиметься поступово, з кожним новим роком навчання (див. розділ 1.2).

Навчання в академічних ліцеях здійснюється як у класах, так і у міжкласних групах:

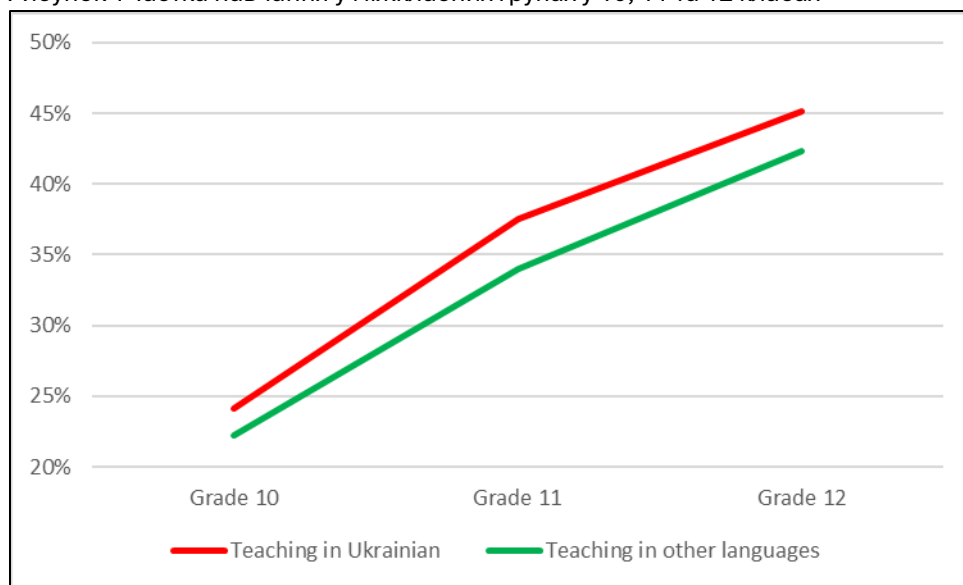
- Навчальний план визначає кількість академічних годин на тиждень для кожного року навчання, для кожного профілю, окремо для навчання в класах та навчання в міжкласних групах. Академічна година відповідає уроку тривалістю 45 хвилин.
- Наповненість класів є досить великою, від 20 до 30 учнів.
- Групи є відносно невеликими, від 8 до 12 учнів.

Наповнюваність класів та груп в академічному ліцеї є дуже суперечливим питанням. На початку процесу підготовки реформи МОН розглядало можливість встановлення мінімального порогу для кількості учнів у ліцеї на рівні щонайменше 100 учнів на потоці, що мало забезпечити не менше чотирьох класів по 25 учнів у кожному. Ця пропозиція мала була спрямована на утворення потужних ліцеїв, які б забезпечували учням реальний вибір серед кількох пропонованих профілів. Однак ці вимоги не були втілені в нормативних актах, тож сьогодні немає обмежень щодо відкриття класу в старшій школі з 6 учнями, тобто відповідно до мінімальної кількості 5 учнів, як це визначено в статті 12 Закону «Про повну загальну середню освіту». Разом з цим згідно з наказом МОН № 128 від 20 лютого 2002 року мінімальна наповнюваність групи встановлена на рівні 8 учнів. Це означає, що 8 – це також мінімальна кількість учнів у класі академічного ліцею (якщо міжкласні групи не дозволятимуть навчання учнів з різних потоків). Звичайно, є дуже дивним, коли визначена в законодавстві мінімальна наповнюваність групи є більшою, ніж мінімальна наповнюваність класу. Тим не менш, виглядає так, що формування двох класів на потоці по 6 учнів у кожному та формування однієї міжкласної групи дозволяється (хоча, звичайно, є дуже неефективним).

Тут слід зауважити, що міжкласні групи згадуються в Концептуальних засадах реформування профільної середньої освіти (наказ МОН № 1451 від 10 жовтня 2024 року). Пізніше це питання було врегульовано в Порядку поділу класів на групи (наказ МОН № 128 від 20 лютого 2002 року зі змінами, внесеними наказом МОН № 331 від 23 лютого 2026 року). Зокрема, уроки з профільних предметів обов'язково проводяться у міжкласних групах, незалежно від їх наповнюваності. Це чітко вказує на те, що за задумом класи в академічних ліцеях мають бути великими, навіть якщо це не унормовано. Водночас, поділ класів на міжкласні групи для академічного ліцею формально прирівнюється до поділу класів на групи у разі великої наповнюваності класів. Однак у формулі ми розрізняємо міжкласні групи та інші форми поділу класів на групи (див. розділ 2.2).

Упродовж трьох років навчання в академічному ліцеї акцент зміщується з переважного вивчення загальноосвітніх предметів на переважне вивчення профільних предметів, що має відбуватися в групах. Зростання частки навчання в групах представлено на Рисунок 1нижче, що відображає середні показники для всіх груп профілів, але окремо для класів з навчанням українською мовою та класів з навчанням мовою корінного народу або національної меншини.

Рисунок 1 Частка навчання у міжкласних групах у 10, 11 та 12 класах

Ми бачимо, що у 10 класі (перший рік навчання в академічному ліцеї) близько 25% навчання проводиться у міжкласних групах, а у 12 класі ця частка зростає приблизно до 45%. Представлені на Рисунок 1 графіки базуються на даних Таблиця 4 та Таблиця 5, з урахуванням того, що для всіх трьох років навчання будь-якою мовою загальний навчальний план передбачає 36 годин на тиждень.

1.2. Строки впровадження

Строки впровадження реформи передбачені в розрізі навчальних років (див. Рисунок 2). Натомість освітня субвенція завжди визначається на бюджетний рік, адже це є важливою складовою загального бюджету на освіту (див. Рисунок 3). Таким чином, до завершення впровадження у цілях бюджетування навчальні роки необхідно перевести у бюджетні роки і прийняти відповідні бюджетні інструменти (коефіцієнти для навчання за чинною та новою освітніми програмами).

Впровадження реформи профільної середньої освіти заплановано аналогічно тому, як починалася реформа НУШ у початкових класах у 2019/20 навчальному році. Це означає, що учні, які навчаються за старою програмою базової середньої освіти (до НУШ), продовжуватимуть навчання за старою програмою до завершення 11 класу, а ті, хто вже розпочав навчання за програмою НУШ, продовжать навчання в академічному ліцеї після завершення 9 класу. Іншими словами, перший контингент учнів, які пішли в 1 клас у вересні 2019 року, у вересні 2027 року розпочне навчання у 10 класі академічного ліцею.

Поступове впровадження реформи відображено нижче на двох рисунках, де SY – це навчальні роки, а BY – бюджетні роки; жовтим кольором позначено чинну навчальну програму, зеленим – нову. На рисунку 2 представлено строки впровадження у розрізі навчальних років.

Рисунок 2 Впровадження реформи старшої школи у розрізі навчальних років

	BY 2025		BY 2026		BY 2027		BY 2028		BY 2029		BY 2030		BY 2031
	SY 2025/26		SY 2026/7		SY 2027/28		SY 2028/29		SY 2029/30		SY 2030/31		
Grade 12													
Grade 11													
Grade 10													
	Sept 25	Jan 26	Sept 26	Jan 27	Sept 27	Jan 28	Sept 28	Jan 29	Sept 29	Jan 30	Sept 30	Jan 31	

Зауважимо, що останній набір учнів до 10 класу, які навчатимуться за чинною освітньою програмою, відбудеться у вересні 2026 року. Ці учні продовжать навчання в 11 класі у 2027/28 навчальному році, а після випуску в червні 2028 року навчання за чинною освітньою програмою буде припинено. Таким чином, 2027/28 навчальний рік – єдиний навчальний рік, протягом якого школи навчатимуть учнів як за чинною, так і за новою освітньою програмою, а після вересня 2028 року всі класи навчатимуться за новою програмою. Перший набір учнів до 10 класу, які навчатимуться за новою освітньою програмою, відбудеться у вересні 2027 року. Ці учні у вересні 2028 року перейдуть до 11 класу, а у вересні 2029 року – до 12 класу, таким чином утворюючи новий клас української середньої освіти. Отже, 2029/30 навчальний рік стане першим навчальним роком, коли буде завершено впровадження реформи старшої школи.

Крім цього зазначимо, що у липні 2027 року не буде нових випускників середніх шкіл, у результаті чого в жовтні заклади вищої освіти отримають лише мінімальну кількість першокурсників. МОН необхідно продумати, як реорганізувати роботу сфери вищої освіти на цей період, особливо з огляду на педагогічні кадри. Також протягом 2029/30 навчального року буде одержана певна економія коштів, яку також необхідно обговорити. Тут ці питання не розглядаються, оскільки вони виходять за межі предмету цієї аналітичної довідки.

Аналогічні строки впровадження в розрізі бюджетних років представлені на Рисунок Знижче.

Рисунок 3 Впровадження реформи старшої школи в розрізі бюджетних років

	BY2025	BY2026	BY2027	BY2028	BY2029	BY2030	BY2031
Grade 12							
Grade 11							
Grade 10							
	Sept 25	Jan 26	Sept 26	Jan 27	Sept 27	Jan 28	Sept 28
	Jan 29	Sept 29	Jan 30	Sept 30	Jan 31		

Зауважимо, що 2026 бюджетний рік є останнім повним бюджетом до початку реформи профільної середньої освіти, що розпочнеться в середині 2027 бюджетного року. У 2028 бюджетному році учні 11 класів навчатимуться за чинною навчальною програмою впродовж восьми місяців, а за новою – впродовж чотирьох місяців. В середині 2029 бюджетного року з'явиться новий 12 клас, але лише на останні чотири місяці. Також, 2030 бюджетний рік є першим бюджетним роком після загальнонаціонального впровадження реформи, коли всі три класи в академічних ліцях навчатимуться за новою навчальною програмою.

Ми також розглядаємо гіпотетичний сценарій, за яким реформа старшої школи не проводиться. Це означає, що на графічних представленнях вище 12 клас буде видалено, а зелений колір зміниться на жовтий.

1.3. Частки педагогічного навантаження за чинною та новою освітніми програмами

Як показано вище, у 2026 бюджетному році всі учні закладів загальної середньої освіти навчатимуться за старою освітньою програмою, а починаючи з 2029 бюджетного року, всі учні навчатимуться за новою освітньою програмою. Єдина відмінність, що ми бачимо на Рисунок 3 це те, що 2030 рік є першим бюджетним роком, коли з січня по грудень функціонуватимуть три класи академічного ліцею.

Однак у 2027 та 2028 бюджетних роках учні навчатимуться за обома освітніми програмами. Звернімо увагу на цю відмінність від навчальних років: лише у 2027/28 навчальному році 10 класи навчатимуться за новою навчальною програмою, а 11 класи – за старою.

Для розподілу освітньої субвенції на 2027 та 2028 бюджетні роки необхідно розрахувати частини педагогічного навантаження за старою та за новою освітніми програмами. Для спрощення ми не враховуємо різницю в кількості учнів у 10 та 11 класах, а також зміну кількості учнів з початку нового навчального року у вересні.

У 2027 бюджетному році педагоги проводять навчання за новою освітньою програмою у 10 класах протягом чотирьох місяців (третина року), а в 11 класах усе навчання проводиться за старою програмою. Таким чином, $\frac{1}{6}$ або 16,7% усього педагогічного навантаження передбачається за новою освітньою програмою, а 83,3% – за старою освітньою програмою.

Далі ми бачимо, що у 2028 бюджетному році стара освітня програма передбачена протягом восьми місяців для 11 класів і не передбачена взагалі для 10 класів. Таким чином $\frac{1}{3}$ або 33,3% усього педагогічного навантаження передбачається за старою освітньою програмою, а 66,7% – за новою. Це є обґрунтуванням наведених у таблиці нижче показників.

	2026	2027	2028	2029	2030
Частка навантаження за старою освітньою програмою	100,0%	83,3%	33,3%	0,0%	0,0%
Частка навантаження за новою освітньою програмою	0,0%	16,7%	66,7%	100,0%	100,0%

Для гіпотетичного сценарію без реформування старшої школи частка педагогічного навантаження за новою освітньою програмою систематично становитиме 0,0%.

2. Запропонована формула

Нашою метою є запропонувати формульний підхід до фінансування академічних ліцеїв у межах формули розподілу освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Для цього потрібно сформулювати кілька припущень, валідність яких необхідно перевірити, перш ніж МОН вживатиме подальших заходів.

2.1. Формула розподілу освітньої субвенції

Формула розподілу освітньої субвенції починається з кількості учнів, яку ми позначаємо літерою $У$. Цей показник ділиться на розрахункову наповнюваність класів РНК, потім множиться на навчальний план НП (кількість уроків на тиждень), потім ділиться на 18 (стандартне тижневе навчальне навантаження українського вчителя становить 18 уроків) і, нарешті, множиться на середню заробітну плату вчителя. Ці чотири кроки зведені в Таблиця 1нижче (адаптовано з SN 185).

Таблиця 1Ключові кроки формули розподілу

Крок	Формула	Результат формули	Використані позначення
1	$\frac{1}{\text{РНК}} \times У$	Кількість класів	РНК – розрахункова наповнюваність класів
2	$\frac{1}{\text{РНК}} \times У \times \text{НП}$	Кількість уроків на тиждень	НП – навчальний план
3	$\frac{1}{\text{РНК}} \times У \times \text{НП} \times \frac{1}{18}$	Кількість повних ставок учителів	18 годин – тижневе робоче навантаження вчителя в Україні
4	$\frac{1}{\text{РНК}} \times У \times \frac{1}{18} \times \text{НП} \times \text{ЗП}$	Субвенція на проведення уроків	ЗП – середня річна заробітна плата вчителя

Цей розрахунок виконується окремо для:

- початкової (1–4 класи), базової (5–9 класи) та повної середньої освіти (10–11 або 12 класи);
- загальної та спеціальної освіти;
- денної та вечірньої форм навчання;
- повної освітньої програми та лише українознавчого компонента освітньої програми;
- комунальних та приватних закладів освіти;

- закладів загальної середньої освіти, закладів професійної освіти та закладів фахової передвищої освіти, що забезпечують здобуття середньої освіти.

Далі окремі коефіцієнти застосовуються для поділу класів на групи для вивчення окремих предметів, для кількості учнів шкіл у гірських населених пунктах, для інклюзивного навчання та для педагогічних працівників, які не проводять уроки (керівники закладів освіти, психологи, персонал, що забезпечує позакласну діяльність). Розрахункова наповнюваність класів (РНК) визначається для всіх територіальних громад (ТГ). Детальний огляд визначення РНК представлено в аналітичній довідці SN 185.

Тут варто підкреслити, що учні на кожному з трьох рівнів освіти (початкова, базова, повна середня освіти) розглядаються в сукупності, а це означає, що роки навчання не враховуються окремо. Це зроблено для спрощення (щоб мати три навчальні плани для денної форми навчання в загальноосвітніх школах), але одним із наслідків є необхідність використання середніх навчальних планів для рівнів освіти (українське законодавство визначає навчальні плани окремо для кожного року навчання). Визначена для територіальної громади розрахункова наповнюваність класів застосовується до всіх трьох рівнів освіти.

2.2. Запропонована формула для академічних ліцеїв та відповідні коефіцієнти

Основним завданням є зберегти загальний підхід до формули, представлений у Таблиця 1, та адаптувати її з огляду на особливості навчання в академічному ліцеї. Це досягається шляхом окремих розрахунків потреб у вчителів, які проводять уроки в класах, та у вчителів, які проводять уроки в міжкласних групах, навіть якщо в багатьох випадках це можуть бути одні й ті самі вчителі. Для цього необхідно визначити чотири коефіцієнти для академічних ліцеїв, що наводяться у Таблиця 2.

Таблиця 2 Чотири коефіцієнти розподілу субвенції для академічних ліцеїв

Коефіцієнт	Значення коефіцієнта
$РНК_{\text{проф, клас}}$	Розрахункова наповнюваність класів в академічному ліцеї
$НП_{\text{проф, клас}}$	Навчальний план для проведення уроків у класах
$РНГ_{\text{проф, груп}}$	Розрахункова наповнюваність міжкласних груп в академічному ліцеї
$НП_{\text{проф, груп}}$	Навчальний план для проведення уроків у групах

За допомогою цих чотирьох коефіцієнтів ми можемо розрахувати загальне педагогічне навантаження для академічних ліцеїв, аналогічно Таблиця 1. Отже, педагогічне навантаження для проведення уроків у класах становитиме:

$$\frac{1}{РНК_{\text{проф, клас}}} \times У \times \frac{1}{18} \times НП_{\text{проф, клас}} \times ЗП,$$

де $У$ – це кількість учнів академічних ліцеїв у територіальній громаді.

Аналогічно, педагогічне навантаження для проведення уроків у групах становитиме:

$$\frac{1}{РНГ_{\text{проф, груп}}} \times У \times \frac{1}{18} \times НП_{\text{проф, груп}} \times ЗП.$$

Таким чином, педагогічне навантаження для проведення уроків в академічному ліцеї дорівнюватиме сумі цих двох виразів:

$$У \times \left(\frac{НП_{\text{проф,клас}}}{РНК_{\text{проф,клас}}} + \frac{НП_{\text{проф,клас}}}{РНК_{\text{проф,клас}}} \right) \times \frac{1}{18} \times ЗП.$$

Наступним кроком є розгляд кожного з чотирьох коефіцієнтів для академічних ліцеїв, що використовуються в цій формулі. Розрахункова наповнюваність класів $РНК_{\text{проф,клас}}$ має бути прив'язана до РНК даної територіальної громади, але не повинна бути меншою, наприклад, ніж 20 або 25. Таким чином, ми можемо припустити, що:

$$РНК_{\text{проф,клас}} = \max(РНК, 20) \text{ або } РНК_{\text{проф,клас}} = \max(РНК, 25).$$

Це означає, що якщо територіальна громада має показник РНК вище 25, розрахункова наповнюваність класів в академічному ліцеї дорівнюватиме визначеній для цієї громади РНК. Однак, наприклад, якщо РНК громади дорівнює 15, то розрахункова наповнюваність класів в академічному ліцеї становитиме 20 або 25. Показник 20 або 25, що використовується у наведеній вище формулі, ми називаємо граничною наповнюваністю класів у ліцеї.

Розрахункова наповнюваність групи (РНГ) має визначатися освітніми нормами. Наказ МОН № 128 від 20 лютого 2002 року визначає лише те, що міжкласна група не може мати менше, ніж 8 учнів, але може бути і більшою, як ми припускаємо, залежно від фактичної наповнюваності класів. Таким чином, одним із варіантів було б встановити РНГ на рівні 8. Однак експерти МОН пропонують, що для поділу класів на міжкласні групи краще створювати більші міжкласні групи, можливо, з 12 учнями, щоб вони могли продовжувати функціонувати, навіть якщо протягом навчання в ліцеї один чи два учні залишать школу або змінять профіль. Це означає, що РНГ може дорівнювати, наприклад, 8, 10 або 12.

У розділі 2.3 нижче ми обговорюємо навчальні плани для класного та групового навчання, щоб встановити два інші ключові параметри формули розподілу для профільної старшої школи. Що стосується поточної формули розподілу, береться середній показник навчальних планів для відповідних років навчання.

Наостанок, тут ми не враховуємо нову посаду кар'єрного освітнього радника. Оскільки ще немає остаточного рішення про кількість таких посад, неможливо оцінити відповідні витрати для державного бюджету. Було б доцільно виділяти кошти на заробітну плату таких працівників шляхом підвищення коефіцієнта для інших педагогічних працівників (які не проводять уроки).

2.3. Поділ класів на міжкласні групи

У цьому розділі ми розглянемо законодавчу базу для складання навчальних планів для проведення уроків у класах та міжкласних групах. Згідно з наказом МОН № 765 від 26 травня 2025 року визначено такі три кластери профілів:

- 1) мовно-літературний кластер,
- 2) соціально-гуманітарний кластер,
- 3) STEM- кластер.

У межах цих кластерів визначено 16 груп профілів для академічних ліцеїв: 8 для класів з навчанням українською мовою (додаток 3 до наказу) та 8 для класів з навчанням мовою корінного народу або національної меншини (додаток 4). У таблиці нижче наведено кластери та профілі для навчання

українською мовою та мовою корінного народу або національної меншини з відповідними символами для подальшого використання: УМ для української мови, КМ для інших мов.

Таблиця 3 Кластери, групи профілів та відповідні символи

Кластер	Назва групи профілів	Символ	Символ
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ КЛАСТЕР	Профілі з поглибленим вивченням української мови та літератури	УМ1	КМ1
	Профілі з поглибленим вивченням української мови та літератури, мови і літератури корінних народів і національних меншин		
	Профілі з поглибленим вивченням іноземної мови	УМ2	КМ2
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ КЛАСТЕР	Профілі з поглибленим вивченням історії та громадянської освіти	УМ3	КМ3
	Профілі з поглибленим вивченням географії та іноземної мови	УМ4	КМ4
	Профілі з поглибленим вивченням мистецтва	УМ5	КМ5
STEM КЛАСТЕР	Профілі з поглибленим вивченням хімії та біології	УМ6	КМ6
	Профілі з поглибленим вивченням математики та фізики	УМ7	КМ7
	Профілі з поглибленим вивченням математики, інформатики, технологій	УМ8	КМ8

Групи профілів для класів з навчанням українською мовою та з навчанням мовою корінного народу або національної меншини мають однакові назви, за винятком УМ1 та КМ1, для яких у таблиці вище включено дві назви.

Уроки в академічному ліцеї проводяться або в класах, або в міжкласних групах. У міжкласних групах мають проводитися уроки з предметів, що входять до:

- переліку обов'язкових предметів, профільних предметів, тобто предметів, що зазначені в назві профілю;
- обов'язкових освітніх компонентів за обраним профілем (навчальні предмети / інтегровані курси / міжгалузеві інтегровані курси / проведення індивідуальних консультацій, групових зайняти та проєктної діяльності)).

Для кожної групи профілів та кожного року навчання загальна кількість годин на тиждень становить 36. У таблицях 4 та 5 нижче наведено кількість уроків на тиждень з предметів, вивчення яких передбачає поділ на групи, для кожної групи профілів та для кожного року навчання, окремо для навчання українською мовою та навчання мовою корінного народу або національної меншини (розрізняються за символом групи профілів). Для 10 класу зазначений в таблицях нижче показник є середнім значенням нормативних годин, встановлених законодавством для першого та другого семестрів (тому це не завжди ціле число). Таблиці також містять середні показники для груп профілів, років навчання та загалом.

Таблиця 4 Кількість годин на тиждень для поділу на групи, навчання українською мовою

Профіль	10 клас	11 клас	12 клас	Середній показник
УМ1	10,0	15,0	17,0	14,00
УМ2	9,0	13,0	16,0	12,67
УМ3	10,0	13,0	16,0	13,00
УМ4	7,5	13,0	16,0	12,17
УМ5	8,0	11,0	14,0	11,00
УМ6	3,0	11,0	14,0	9,33
УМ7	7,5	15,0	18,0	13,50
УМ8	11,5	15,0	19,0	15,17
Середній показник	8,31	13,25	16,25	12,60

Таблиця 5 Кількість годин на тиждень для поділу на групи, навчання мовою корінного народу або національної меншини

Профіль	10 клас	11 клас	12 клас	Середній показник
КМ1	11,0	15,0	18,0	14,67
КМ2	7,5	11,0	14,0	10,83
КМ3	9,0	12,0	15,0	12,00
КМ4	9,5	16,0	18,0	14,50
КМ5	6,5	10,0	13,0	9,83
КМ6	2,5	9,0	12,0	7,83
КМ7	8,5	12,0	16,0	12,17
КМ8	9,5	13,0	16,0	12,83
Середній	8,00	12,25	15,25	11,83

Примітною є варіативність кількості уроків на тиждень з предметів, вивчення яких передбачає поділ на групи. Групи профілів КМ6 та УМ6 (профілі з поглибленим вивченням хімії та біології, навчання мовою корінного народу або національної меншини та навчання українською мовою) мають помітно меншу кількість поділів на групи, порівняно, наприклад, з УМ8 (профілі з поглибленим вивченням математики, інформатики, технологій, навчання українською мовою). Водночас, середні показники для років навчання є доволі подібними між класами з навчанням українською мовою та з навчанням мовою корінного народу або національної меншини (систематично трохи нижчі для класів з навчанням мовою корінного народу або національної меншини), а також дещо подібні до середніх показників для груп профілів. Ця диференціація кількості годин на тиждень, коли потрібен поділ на групи, є досить великою і, здається, не ґрунтується на педагогічних принципах. У таблиці нижче наведено два мірила цієї диференціації, а саме співвідношення максимального та мінімального

значення та коефіцієнт варіативності (визначений як стандартне відхилення, поділене на середнє значення).

Таблиця 6 Мірила диференціації навчання в групах між профілями

Мова навчання	Мірило диференціації	10 клас	11 клас	12 клас	Середній показник
Українська мова	Співвідношення максимального та мінімального значення	3 833	1364	1357	1625
	Коефіцієнт варіативності	0,288	0,118	0,101	0,134
Мова корінного народу або національної меншини	Співвідношення максимального та мінімального значення	4400	1778	1500	1872
	Коефіцієнт варіативності	0,305	0,181	0,134	0,182

Таблиця бнадає статистичне підтвердження того, що вже було зазначено при розгляді таблиць 4 та 5, а саме:

- Диференціація між профілями є найбільшою для 10 класів та зменшується для 11 та 12 класів.
- Диференціація є більшою для навчання мовою корінного народу або національної меншини для кожного року навчання.

Навчання мовою корінного народу або національної меншини становить невелику частку загальної середньої освіти, тому у формулі розподілу пропонується використовувати такі значення, округлені до половини цілого числа:

- Навчальний план для академічного ліцею, навчання у класах: 23,5 години на тиждень.
- Навчальний план для академічного ліцею, навчання в групах: 12,5 годин на тиждень.

2.4. Чутливість параметрів розподілу для академічних ліцеїв

Маючи запропоновані значення всіх чотирьох коефіцієнтів до формули розподілу для академічних ліцеїв, можна оцінити вплив нової моделі фінансування. Оскільки це, звичайно, залежить від значень РНК, визначених для територіальних громад (у формулі це розрахункова наповнюваність класів у ліцеях), ми можемо показати цей вплив на прикладі реальних територіальних громад у Таблиця 7. Додатна різниця в останньому стовпці означає, що забезпечення навчання в академічному ліцеї потребує більше коштів, ніж навчання за поточною освітньою програмою.

Таблиця 7 Приклади впливу нової моделі на громади

ТГ	РНК	Різниця
Київ	27,5	37,2%
Таврійська ТГ	24,5	27,8%
Каховська ТГ	23	19,9%
Тавричанська ТГ	22	14,7%
Олешківська ТГ	20	4,3%
Гніванська ТГ	18	-6,1%
Тульчинська ТГ	16	-16,6%

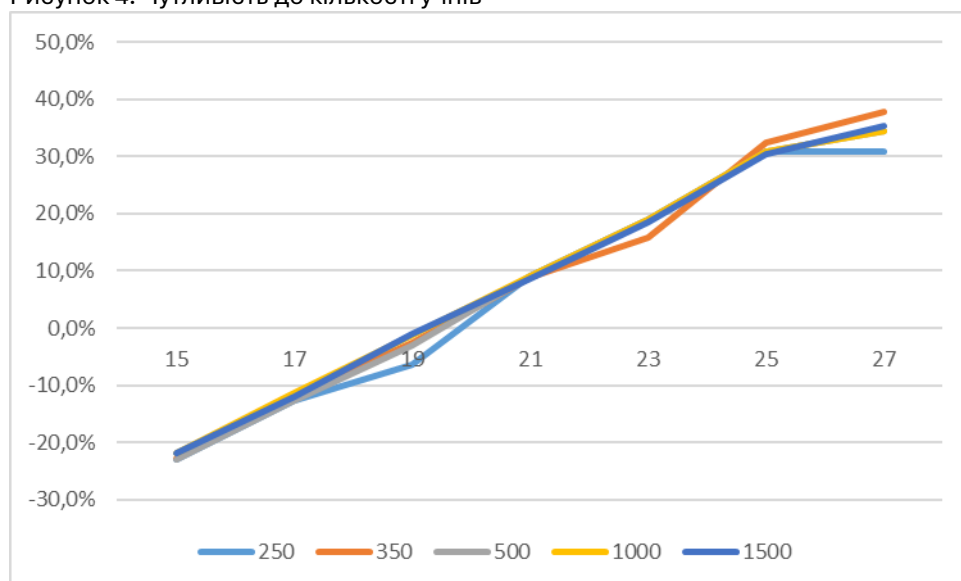
У таблиці 7 представлені лише ті громади, де в старших класах навчається щонайменше 200 учнів. Ми бачимо, що для громад з високим показником РНК нова освітня програма для академічних ліцеїв передбачає більше коштів (є дорожчою для державного бюджету), тоді як для громад з низькою РНК передбачається значно менший обсяг коштів. Це пояснюється тим, що для сільських громад з низькою РНК передбачена розрахункова наповнюваність класів у ліцеї є більшою, що обумовлює меншу кількість класів та менший обсяг витрат.

З огляду на це ми можемо спробувати оцінити, наскільки чутливим є розподіл коштів для академічних ліцеїв до можливих змін параметрів. Три параметри перевіряються на чутливість стосовно коштів субвенції для академічних ліцеїв: кількість учнів, граничний показник РНК для ліцеїв та РНГ, що залежить від РНК відповідної територіальної громади.

На наведених нижче графіках показано відсоткову різницю у вартості забезпечення освіти в академічних ліцеях порівняно з чинною системою. Додатна різниця означає, що нова система є дорожчою, а від'ємна різниця означає, що нова система потребуватиме менше коштів. Різниця представлена для семи можливих значень РНК від 15 до 27 (нижня вісь).

На рисунку 4 ми припускаємо, що РНГ дорівнює 12, граничне значення РНК для ліцеїв дорівнює 25, а кількість учнів варіюється від 250 до 1500 (позначено різними кольорами на графіку).

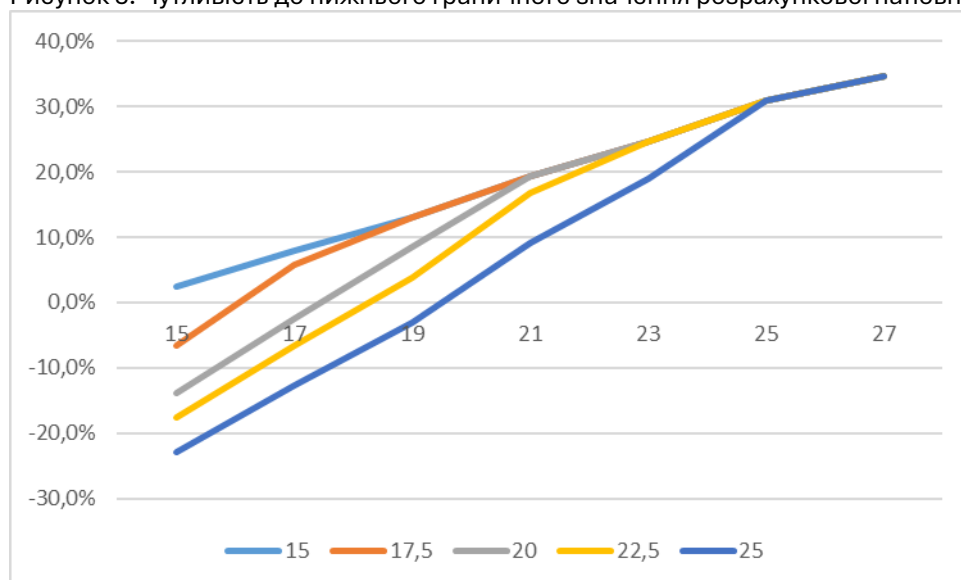
Рисунок 4. Чутливість до кількості учнів

Різниця у вартості забезпечення освіти в академічному ліцеї порівняно з чинною освітньою програмою збільшується зі збільшенням РНК громади (всі лінії є висхідними). Для громад з низькою РНК освіта в академічному ліцеї більш ніж на 20% дешевша порівняно з чинною освітньою програмою, а для громад з великою РНК – до 30% дорожчою. Це інший спосіб виразити результати Таблиця 7. Ми бачимо, що тут немає залежності вартості забезпечення освіти в ліцеї від кількості учнів.

На **Ошибки! Источник ссылки не найден.** кількість учнів становить 500, РНГ – 12, а граничне значення РНК для ліцеїв варіює від 15 до 25.

Рисунок 5. Чутливість до нижнього граничного значення розрахункової наповнюваності класів

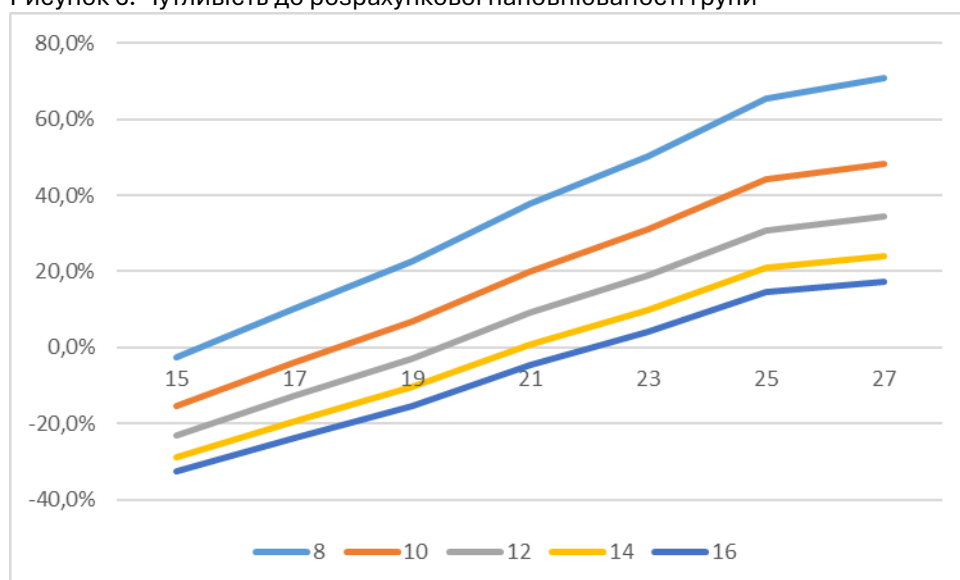

Знову, різниця у витратах на забезпечення освіти в академічних ліцеях стає додатним числом і збільшується зі збільшенням РНК громади. Однак, якщо порогове значення РНК для ліцеїв є достатньо низьким, наприклад дорівнює 15, тоді у малих громадах витрати на забезпечення освіти в

академічних ліцелях стають порівняними або навіть вищими, ніж витрати відповідно до чинної освітньої програми. Для громад з достатньо високим значенням РНГ немає різниці у витратах на забезпечення освіти в академічних ліцелях порівняно з чинною освітньою програмою для різних граничних значень.

Для останнього **Ошибка! Источник ссылки не найден.** кількість учнів становить 500, граничне значення РНГ для ліцеїв становить 25, а РНГ варіює від 8 to 16.

Рисунок 6. Чутливість до розрахункової наповнюваності групи

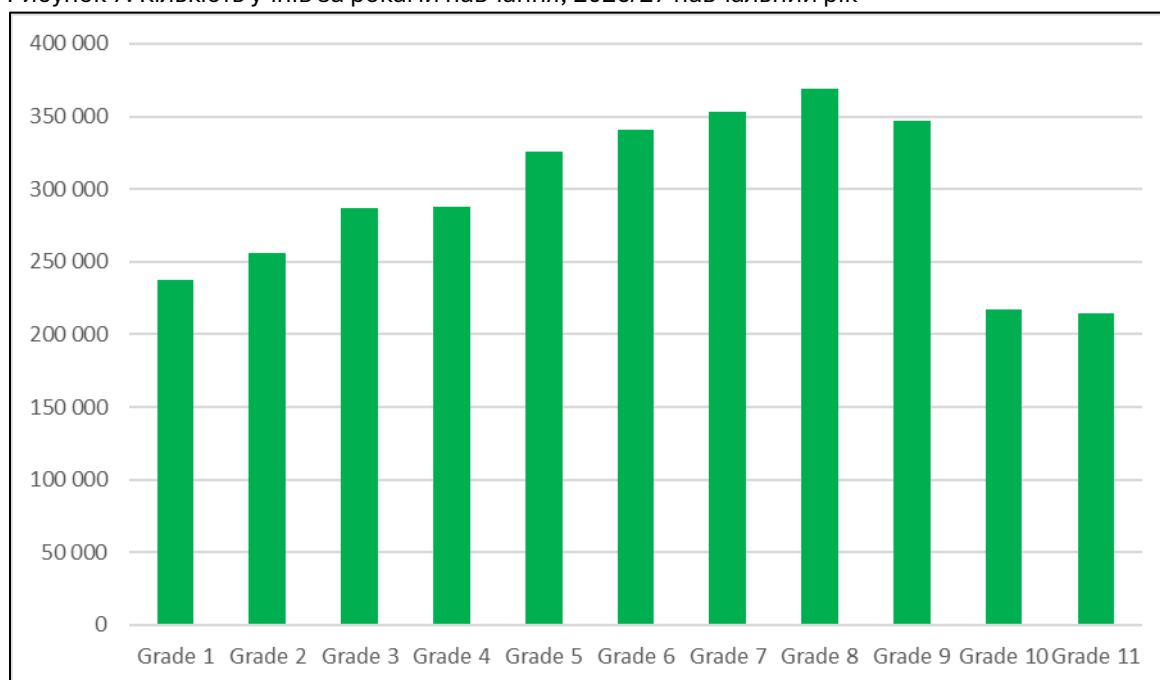

Витрати на забезпечення освіти в академічних ліцелях порівняно з чинною освітньою програмою є дуже чутливими до змін РНГ: для менших значень РНГ ці витрати є істотно більшими. Для доволі малих значень РНГ навіть у сільських громадах витрати на забезпечення нової освітньої програми є вищими порівняно з чинною програмою.

3. Демографічне моделювання

Демографічне моделювання (прогнози) щодо кількості учнів в академічних ліцелях проводяться як складова загального прогнозування кількості учнів для кожного року навчання, оскільки майбутні учні старшої школи зараз навчаються на рівні базової освіти. Основою для прогнозування є фактична кількість учнів за роками навчання у 2025/26 навчальному році, одержана у вересні 2026 року через АІКОМ – автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту. Дані на національному рівні представлені нижче на **Ошибка! Источник ссылки не найден..**

Рисунок 7. Кількість учнів за роками навчання, 2026/27 навчальний рік

Ми спостерігаємо такі дві особливості розподілу учнів між роками навчання, що є ключовими для прогнозування:

- Кількість учнів у молодших класах стає дедалі меншою. Це є результатом демографічних змін, що відбулися у період з 2008 по 2018 роки, тобто задовго до початку повномасштабної російської агресії у 2022 році. **Ошибка! Источник ссылки не найден.**показано зменшення кількості народжених дітей, тенденція, що, звісно, продовжилася після 2018 року. Безсумнівно, російська агресія призвела до подальшого зниження народжуваності в Україні. Це означає, що майбутні контингенти першокласників будуть ще меншими.
- Спостерігається різке скорочення кількості учнів у 10 класі порівняно з попереднім роком навчання. Це пов'язано з тим, що деякі учні продовжують навчання у старших класах загальноосвітніх шкіл, а деякі вступають до закладів професійної або фахової передвищої освіти. Реформа профільної середньої освіти, скоріш за все, не вплине на цю особливість української системи, принаймні у найближчому майбутньому.

Методологія прогнозування, що обговорюється в наступних двох розділах, базується на системному аналізі цих двох емпіричних фактів.

3.1. Прогноз кількості учнів на навчальні роки до 2029/2030 навчального року

Оскільки прогноз кількості учнів буде використано для оцінки витрат на реформу профільної середньої освіти, а розрахункова наповнюваність класів та інші параметри розподілу є різними для різних територіальних громад, прогнозування також необхідно проводити для кожної громади.

Прогнозування кількості учнів на навчальні роки здійснюється двома способами: за спрощеним і деталізованим підходами. Спрощений підхід полягає у застосуванні однакових коефіцієнтів щодо зміни кількості учнів до всіх громад, тоді як деталізований підхід передбачає розрахунок зміни кількості учнів для кожної громади окремо.

Спрощений прогноз: кількість учнів на рівнях початкової, базової та повної середньої освіти розраховується для всієї країни (для усереднення екстремальних випадків). Це дозволяє розрахувати коефіцієнти зміни (збільшення або зменшення) на майбутні навчальні роки, починаючи з 2025/26 навчального року. Ці єдині національні коефіцієнти потім застосовуються до кількості учнів на трьох рівнях освіти для кожної громади (однакове відсоткове збільшення або зменшення для кожного навчального року).

Деталізований прогноз: кількість учнів на кожному році навчання розраховується на майбутні навчальні роки окремо для кожної громади, що потім використовується для розрахунку кількості учнів на рівнях початкової, базової та повної середньої освіти. У результаті ми одержуємо диференційоване (нерівномірне) збільшення або зменшення кількості учнів у різних громадах.

Прогноз на навчальні роки:

1. Для нового 1 класу нам потрібен зворотний прогноз залежно від демографічних тенденцій. Щоб уникнути впливу окремих екстремальних випадків (або помилок у даних), ми розраховуємо демографічний коефіцієнт, що дорівнює кількості учнів у 1-4 класах, поділений на кількість учнів у 2-5 класах, використовуючи дані AIKOM за вересень 2025 року. Демографічний коефіцієнт розраховується або для всієї країни (спрощений прогноз), або для кожної територіальної громади (деталізований прогноз). Ми припускаємо, що демографічний коефіцієнт є постійним до 2030 року. У кожному році прогноз кількості учнів у 1 класах дорівнює кількості учнів у 1 класах роком раніше, помножений на демографічний коефіцієнт.
2. Для нового 10 класу нам потрібно врахувати, що певний відсоток учнів після 9 класу залишає школу для продовження навчання у закладах професійної або фахової передвищої освіти. Щоб відобразити це, ми розраховуємо коефіцієнт продовження навчання, порівнюючи кількість учнів у 9 класах у вересні 2024 року з кількістю учнів у 10 класах у вересні 2025 року. Коефіцієнт продовження навчання оцінюється або для всієї країни (спрощений прогноз), або для кожної територіальної громади (деталізований прогноз). Ми припускаємо, що коефіцієнт продовження навчання є постійним до 2030 року. У кожному році прогноз кількості учнів у 10 класах дорівнює кількості учнів у 9 класах роком раніше, помножений на коефіцієнт продовження навчання.
3. Для 2–9 класів та 10–12 класів ми припускаємо, що кількість учнів у новому навчальному році є такою, як і кількість учнів у попередньому класі роком раніше.

Аналіз також включає порівняння вартості реформи з гіпотетичним сценарієм, коли реформа профільної середньої освіти не запроваджується. Для прогнозування кількості учнів це просто означає відсутність 12 класів.

У Ошибка! Источник ссылки не найден.нижче представлені значення демографічних коефіцієнтів та коефіцієнтів продовження навчання на національному рівні (спрощений підхід) та середні значення цих коефіцієнтів для груп територіальних громад (деталізований підхід). Ми не враховуємо області, для яких ці коефіцієнти не є порівняними, оскільки середні школи, засновниками яких є області, мають переважно учнів на рівні повної середньої освіти або на рівнях базової та повної середньої освіти. Це означає, що для областей ні демографічний коефіцієнт, ні коефіцієнт продовження навчання насправді не є застосовними. Але у школах, заснованих областями, навчається лише близько 1% усіх учнів середніх шкіл.

Таблиця 8 Середні значення демографічних коефіцієнтів та коефіцієнтів продовження навчання

Підхід	Обсяг усереднення	Коефіцієнт	
		Демографія	Продовження навчання
Спрощений	національний рівень	0,9240	0,5910
Деталізований	місто Київ	0,9320	0,6314
	колишні міста обласного значення	0,9008	0,5639
	колишні міста районного значення	0,9085	0,6049
	селищні ТГ	0,9015	0,6068
	сільські ТГ	0,9093	0,5995
	по Україні	0,9059	0,5989

Найбільше скорочення кількості учнів (найменші значення демографічних коефіцієнтів) спостерігається у колишніх містах обласного значення та селищних ТГ. Кількість учнів у місті Києві скорочується найменше. Київ також має найбільшу частку учнів, які після 9 класу продовжують навчання в закладах загальної середньої освіти (коефіцієнт продовження навчання) – 63%, тоді як найменша частка знову спостерігається у колишніх містах обласного значення – 56%. Національне значення демографічного коефіцієнта є дещо вищим за середнє значення для всіх територіальних громад, тоді як для коефіцієнта продовження навчання різниця практично відсутня. Це свідчить про те, що ці два підходи до прогнозування є цілком порівняними.

3.2. Прогноз кількості учнів на бюджетні роки до 2030 року

Для розрахунку освітньої субвенції кількість учнів на рівні початкової освіти (з 1 по 4 класи), базової освіти (з 5 по 9 класи) та повної середньої освіти (з 10 по 12 класи) має бути визначена на календарний рік. По суті, ми беремо сукупність учнів у відповідних класах станом на вересень року, що передує бюджетному року, для якого проводиться розрахунок. Це означає, що кількість учнів у навчальному році, що починається у вересні цього бюджетного року, не враховується.

Для початкової та базової освіти це стандартна бюджетна процедура, що вже проводиться упродовж багатьох років. Для старшої школи ситуація є складнішою, як показують графіки вище.

Для 2027 та 2028 бюджетних років кількість учнів старшої школи може бути розрахована як кількість учнів 10 та 11 класів у вересні попереднього року.

Для складнішого 2029 бюджетного року ми припускаємо, що кількість учнів старшої школи дорівнює кількості учнів 10 та 11 класів у вересні 2028 року плюс одна третина кількості учнів 11 класів. Це відображає той факт, що новий 12 клас функціонуватиме лише з вересня по грудень, тобто протягом 4 місяців з 12.

На 2030 бюджетний рік і в подальшому кількість учнів старшої школи дорівнює кількості учнів 10, 11 та 12 класів у вересні попереднього року.

Якщо розглядається гіпотетичний сценарій відсутності реформи профільної середньої освіти, 12 клас не враховується.

У **Ошибки! Источник ссылки не найден.**ниже представлено порівняння двох підходів до прогнозування на основі прогнозованої кількості учнів за рівнями освіти у 2030 бюджетному році. Для спрощення було обрано варіант відсутності реформи.

Таблиця 9. Порівняння двох підходів до прогнозування, кількість учнів у 2030 році за рівнями освіти

Рівень освіти	Підхід		Різниця	
	Спрощений	Деталізований	Кількість	Відсоток
Початкова	783 410	799 330	15 920	2,01%
Базова	1 394 333	1 394 364	31	0,00%
Старша школа	410 523	407 108	-3 415	-0,84%
Усі рівні	2 588 265	2 600 802	12 537	0,48%

Найбільша розбіжність між двома методологічними підходами спостерігається для початкової освіти, де спрощений підхід прогнозує збільшення кількості учнів на 2%. Це, звичайно, є результатом завищеної оцінки демографічного коефіцієнта за спрощеним підходом (див. **Ошибки! Источник ссылки не найден.**). Однак, враховуючи простоту обох методологій, обидва результати є дуже близькими.

Ми також можемо порівняти два підходи до прогнозування, порівнюючи результати за типами територіальних громад. Як і в **Ошибки! Источник ссылки не найден.**, у **Ошибки! Источник ссылки не найден.** ми не враховуємо області, оскільки для них прогнози щодо кількості учнів не є надійними.

Таблиця 10. Порівняння двох підходів до прогнозування, кількість учнів у 2030 році, за типами ТГ

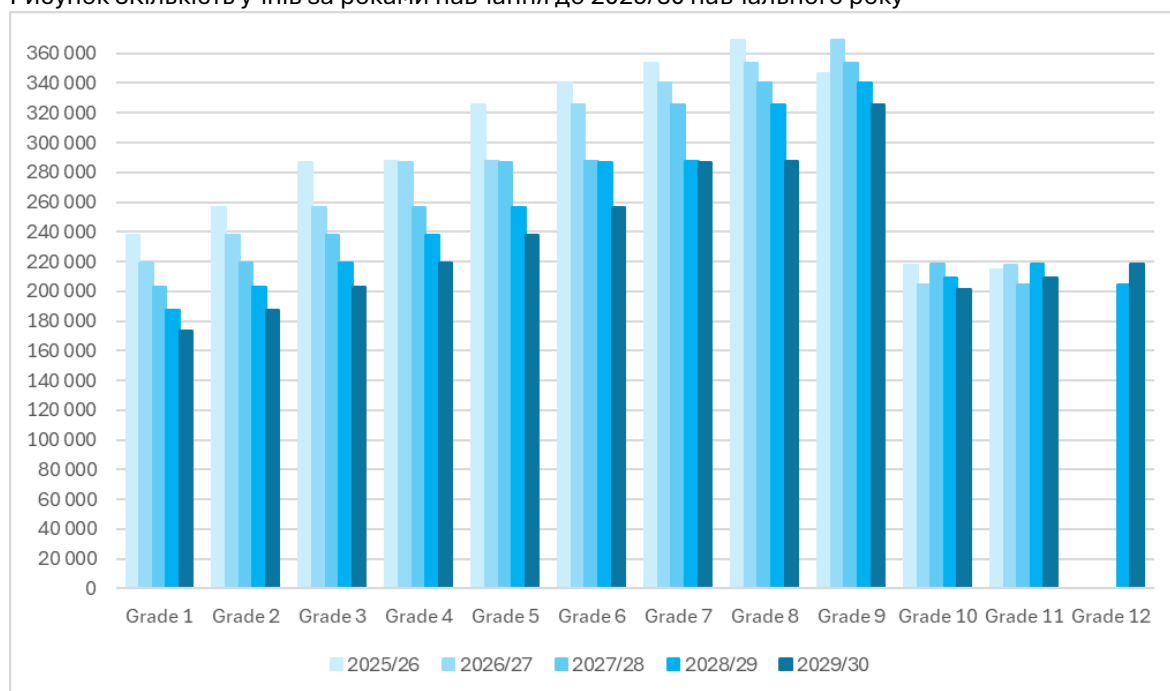
Тип ТГ	Підхід		Різниця	
	Спрощений	Деталізований	Кількість	Відсоток
Місто Київ	189 129	193 112	3 983	2,08%
Колишні міста обласного значення	1 183 651	1 191 010	7 359	0,62%
Колишні міста районного значення	432 308	432 869	561	0,13%
Селищні ТГ	407 255	412 216	4 961	1,21%
Сільські ТГ	344 297	355 038	10 741	3,07%

Знову зауважимо, що спрощений підхід призводить до дещо більшої прогнозованої кількості учнів, але відмінності не є істотними (вони є більш суттєвими для областей, що не представлені в **Ошибки! Источник ссылки не найден.**), навіть для міста Києва. Можна зробити висновок, що ці два підходи дають дуже близькі результати, а отже, обидва є надійними для прогнозування кількості учнів.

3.3. Результати демографічного моделювання

Першим представленням результатів прогнозування кількості учнів є розподіл учнів на наступні навчальні роки, починаючи з поточного 2025/26 до 2029/30, що позначаються різними відтінками синього на **Ошибки! Источник ссылки не найден.**

Рисунок 8 Кількість учнів за роками навчання до 2029/30 навчального року

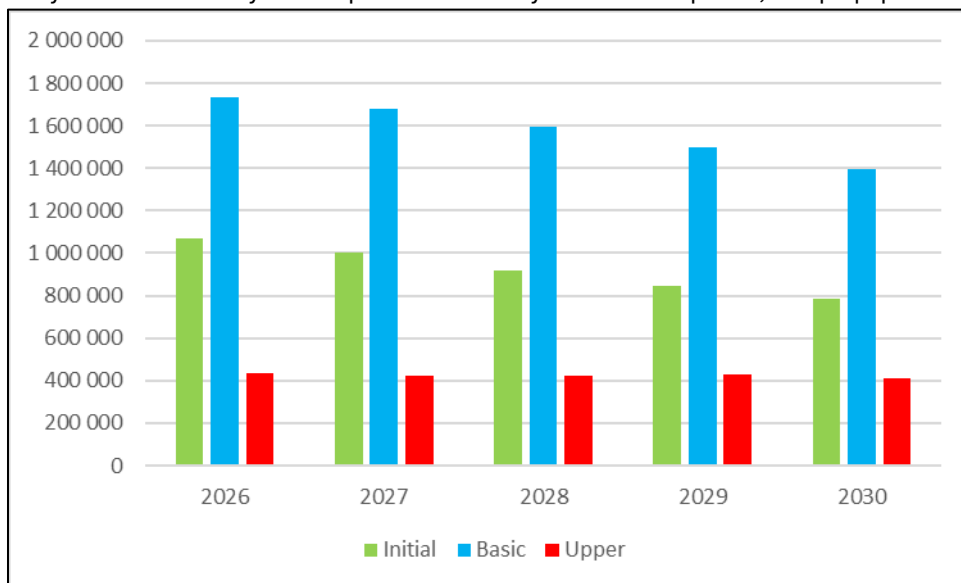

Звісно, дані за поточний навчальний рік повторюють дані на **Ошибка! Источник ссылки не найден.** Крім того, як видно з Рисунок 2, учні 12 класу з'являються лише з вересня 2028 року, у 2028/29 та 2029/30 навчальних роках. Це є наслідком реформи старшої школи. Якщо б цю реформу скасували, ці учні не з'явилися б, але всі інші значення на рисунку залишилися б без змін.

На рисунку 8 ми бачимо, що для кожного року навчання від 1 до 8 класу спостерігається зменшення кількості учнів з кожним новим навчальним роком, у середньому приблизно на 7%. Кількість учнів у 9–11 класах є відносно стабільною протягом навчальних років, відображених в цьому аналізі. Це просто означає, що прогнозоване скорочення є відкладеним і проявиться лише пізніше – у 2032/33 навчальному році та в подальшому. Загалом, **Ошибка! Источник ссылки не найден.** показує, що розподіл учнів по роках навчання, відображений для поточного навчального року на **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, зміщується праворуч з кожним навчальним роком відповідно до методології, описаної в розділі 3.1.

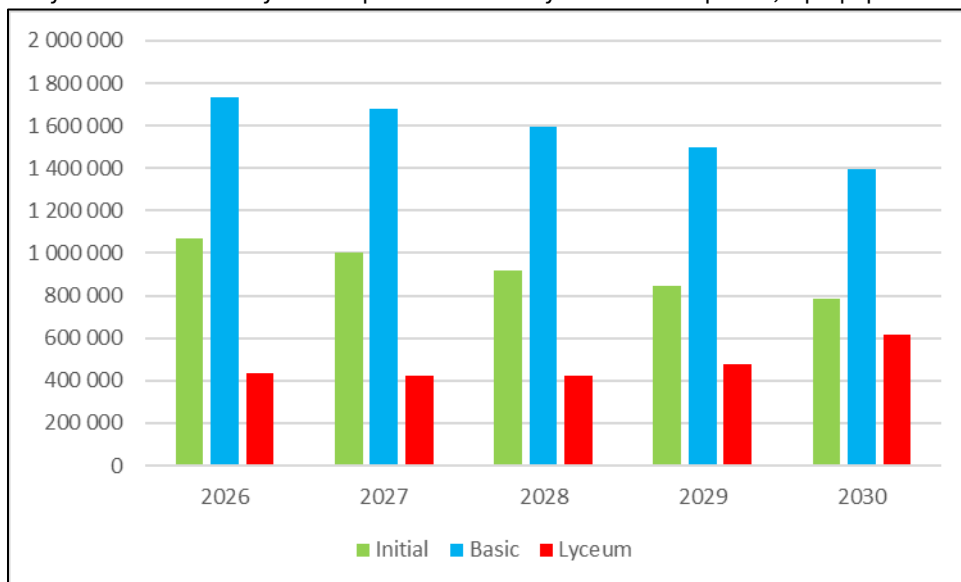
Для цілей бюджетного прогнозування потрібно проаналізувати майбутні контингенти учнів на рівнях початкової, базової та повної середньої освіти на бюджетні роки до 2030 року. **Ошибка! Источник ссылки не найден.** представлені дані без урахування реформи старшої школи (тобто без урахування 12 класу).

Рисунок 9. Кількість учнів за рівнями освіти у 2026 – 2030 роках, без реформи

На рисунку 9 ми бачимо, що кількість учнів у старших класах залишається приблизно незмінною на рівні близько 0,4 мільйона, що відображає той факт, що скорочення відбудеться приблизно через три роки. З іншого боку, кількість учнів у початковій школі зменшиться з трохи більше одного мільйона до трохи менше 0,8 мільйона у 2030 році, а кількість учнів на рівні базової освіти зменшиться з приблизно 1,65 мільйона до приблизно 1,4 мільйона у 2030 році. Далі на **Ошибка! Источник ссылки не найден.** представлені ті ж дані з припущенням, що реформа профільної середньої освіти буде повністю впроваджена, як і планувалося.

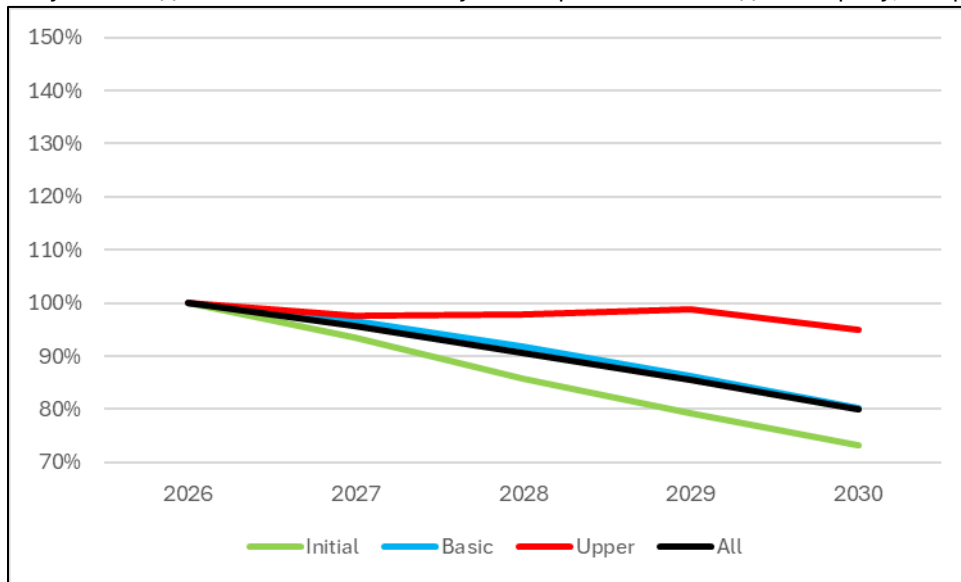
Рисунок 10. Кількість учнів за рівнями освіти у 2026 – 2030 роках, з реформою

Реформа старшої школи, звичайно, не впливає на контингенти учнів на рівнях початкової та базової освіти, але у старшій школі кількість учнів зростає з 0,4 мільйона до понад 0,6 мільйона. Це, звичайно, дуже суттєве збільшення, яке відображає той факт, що у 2030 році старша школа охоплює три класи, на відміну від лише двох класів у 2026 році. Тим не менш, у подальші бюджетні роки слід очікувати певного зменшення кількості учнів в академічних ліцеях.

Корисно розглянути дані на рисунках 9 і 10 у відносному вираженні, представивши відсоткову зміну в порівнянні з поточним бюджетним роком. Це наведено на рисунках 11 і 12 відповідно. Для простішого порівняння на обох рисунках ми використовуємо однакову шкалу на вертикальній осі.

Рисунок 11 Відсоткова зміна кількості учнів за рівнями освіти до 2030 року, без реформи

Без реформи профільної середньої освіти, у період з 2026 по 2030 роки загальна кількість учнів зменшиться на 20%. Це скорочення є найбільш гострим для початкової освіти (більш ніж на 25%), але і ледь помітним для старшої школи.

Рисунок 12 Відсоткова зміна кількості учнів за рівнями освіти до 2030 року, з реформою

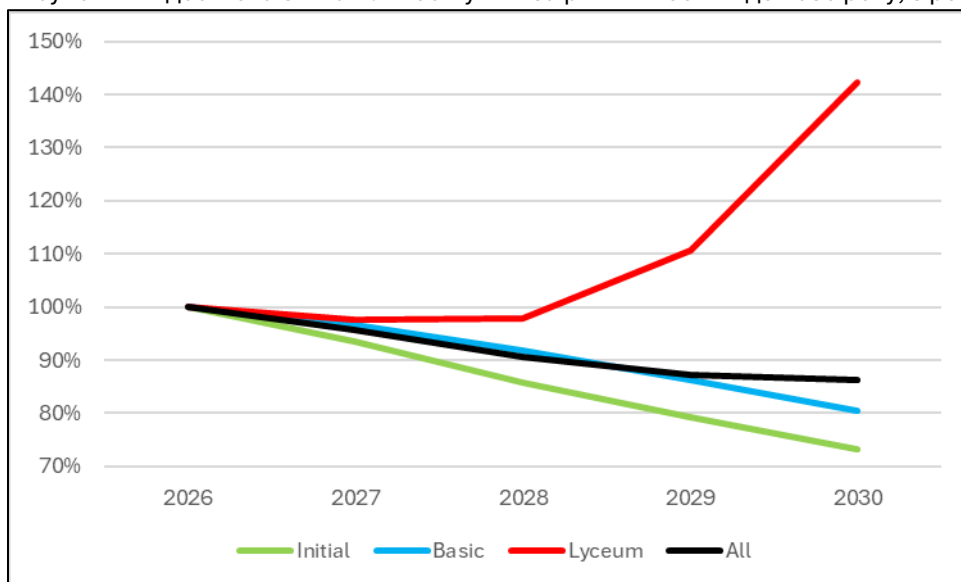

Рисунок 12 знову засвідчує, після порівняння з **Ошибка! Источник ссылки не найден.** Рисунок 11, що реформа профільної середньої освіти не має впливу на початкову та базову освіту, але різко збільшує контингент учнів на рівні повної середньої освіти – більш ніж на 40%. Звичайно, це знижує загальне скорочення кількості учнів, що без реформи становить 20%, а з реформою – лише близько 15%.

4. Прогнозована вартість реформи профільної середньої освіти для бюджету

Щоб належним чином оцінити майбутні наслідки реформи профільної середньої освіти для державного бюджету, враховуючи те, що існує багато варіантів реалізації формули розподілу коштів для академічних ліцеїв (див. параметри, визначені в розділі 2.2), спочатку необхідно визначити конкретні сценарії для аналізу. Ми робимо це в розділі 4.1 разом з коротким описом методології, що використовувалася для прогнозування. У розділі 4.2 представлено прогнозовані бюджетні витрати на початкову та базову освіту до 2030 бюджетного року, в розділі 4.3 – на повну середню освіту, а в розділі 4.4 – на всі рівні освіти разом.

4.1. Базовий сценарій та сценарії реформ

Базовий сценарій – це сценарій без реформування профільної середньої освіти, що вже кілька разів згадувалося в контексті прогнозування кількості учнів у розділі 3. Ми формулюємо два сценарії реформи, а саме: «жорсткий» та «м'який», які відрізняються вибором коефіцієнтів для розрахункової наповнюваності класів та розрахункової наповнюваності груп. Як видно з **Ошибки! Источник ссылки не найден.** та **Ошибки! Источник ссылки не найден.** розподіл для академічного ліцею є дуже чутливим до нижньої границі розрахункової наповнюваності класів та розрахункової наповнюваності міжкласних груп, тому доцільно варіювати ці коефіцієнти в різних сценаріях. Інші параметри розподілу є однаковими для всіх сценаріїв.

Для жорсткого сценарію ми припускаємо, що $RHK_{\text{проф, клас}} = \max(RHK, 25)$ та $RHG_{\text{проф, груп}} = 12$. Це означає, що клас в академічному ліцеї вважається таким, що має щонайменше 25 учнів, а міжкласна група – щонайменше 12 учнів.

Для м'якого сценарію ми припускаємо, що $RHK_{\text{проф, клас}} = \max(RHK, 20)$ та $RHG_{\text{проф, груп}} = 8$. Це означає, що клас в академічному ліцеї має щонайменше 20 учнів, а міжкласна група має щонайменше 8 учнів. Нижні граничні значення наповнюваності класів та груп означають, що за м'яким сценарієм буде більше класів і груп, отже, територіальні громади одержать більший обсяг коштів для академічних ліцеїв.

Ці два сценарії реформи наведені не як конкретні рекомендації, а як різні варіанти політики для Уряду України. Вони ілюструють діапазон можливих бюджетних витрат. Міністерству фінансів та МОН необхідно буде розглянути ці та інші варіанти, перш ніж приймати остаточне рішення щодо формули розподілу коштів для академічних ліцеїв. Зокрема, коригування нижньої межі розрахункової наповнюваності класів та розрахункової наповнюваності груп необхідно розглядати окремо, на відміну від «жорсткого» та «м'якого» сценаріїв, представлених тут.

Нещодавно відбулося значне підвищення заробітної плати вчителів. З 1 січня 2026 року заробітну плату було підвищено на 30%, і додаткове підвищення на 20% планується провести у вересні 2026 року. На момент написання статті фактична середня заробітна плата, що буде використовуватися для розподілу освітньої субвенції на останні чотири місяці 2026 бюджетного року, ще не визначена. Тому ми припускаємо тут, що середня заробітна плата вчителя становить ЗП = 357,32 тис. грн. Це на 20% більше, ніж показник, що використовувався для розподілу освітньої субвенції на перші вісім місяців 2026 бюджетного року. Середня заробітна плата, яку ми використовуємо, взагалі не використовувалася для розподілу, тому прогнозовані бюджетні витрати на середню освіту на 2026 рік, що обговорюються нижче, не відображені в жодному бюджетному документі. Однак це показує,

якими б були витрати з державного бюджету, якби ця середня заробітна плата була використана як основа для розподілу на весь 2026 рік.

Використання постійного розміру середньої зарплати вчителя для прогнозування витрат на період з 2026 по 2030 роки є дещо штучним, адже насправді заробітна плата вчителя зростає щороку. Однак це дозволяє порівняти бюджетні витрати на середню освіту в різні бюджетні роки, виразивши їх у гривнях 2026 року.

Звичайно, у майбутні роки відбуватиметься подальше зростання заробітної плати та, цілком імовірно, буде проведена повноцінна національна реформа системи оплати праці вчителів, але робити будь-які прогнози щодо цього зростання не є можливим.

Крім зазначеного вище, наші прогнози включають такі елементи формули розподілу, що не загадувалися в розділі 2:

1. Коефіцієнт щодо кількості учнів у гірських населених пунктах. Цей коефіцієнт відображає збільшення на 25% заробітної плати вчителів, які працюють у школах, розташованих у гірських населених пунктах. Моделювання припускає, що частка учнів у гірських населених пунктах залишатиметься незмінною до 2030 року.
2. Коефіцієнт щодо поділу класів на групи. Цей коефіцієнт залежить від розрахункової наповнюваності класів для даної територіальної громади та варіює від 0,017 для громад з низьким значенням РНК до 0,150 для громад з високим значенням РНК (з більшою розрахунковою наповнюваністю класів громади також мають більшу фактичну наповнюваність, звідси більший поділ цих класів на групи). Ми наголошуємо, що це стосується всіх груп, крім міжкласних, які безпосередньо враховуються у запропонованій формулі. Для академічних ліцеїв ми застосовуємо коефіцієнт поділу класів на основі РНК для ліцеїв, а не на основі РНК для початкової та базової освіти.
3. Коефіцієнт щодо інших педагогічних працівників (тобто педагогічних працівників, які не проводять уроки). Ми використовуємо значення, прийняті на 2026 бюджетний рік, які варіюють від 0,23 до 0,53 (що відображає не лише кількість працівників, які не проводять уроки, але й вищу заробітну плату керівників та заступників керівників закладів).

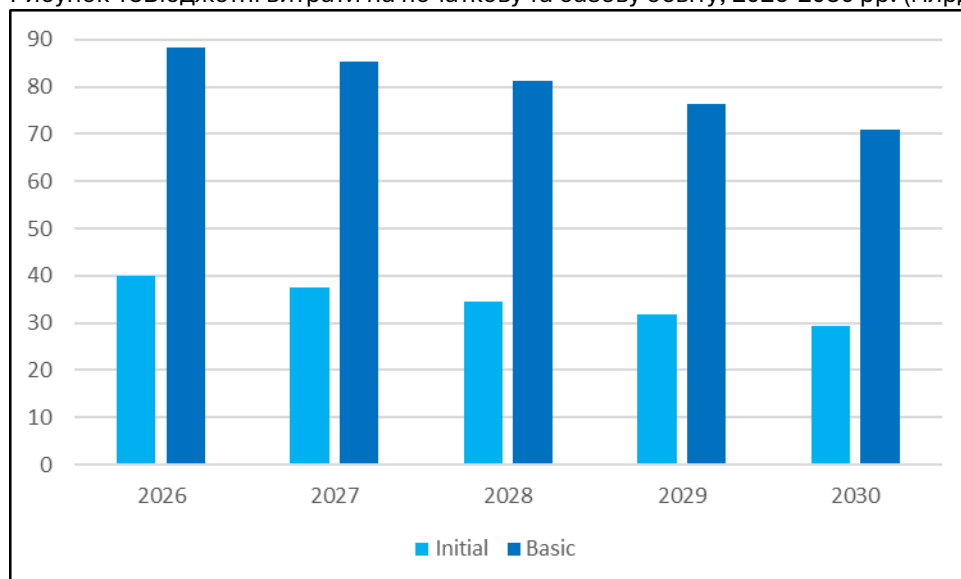
З урахуванням цих трьох елементів наші оцінки повністю відтворюють формулу розподілу коштів на загальну середню освіту, що надається у закладах загальної середньої освіти. Зауважимо, що тут ми не враховуємо учнів, які здобувають середню освіту в закладах професійної освіти, фахової передвищої освіти, у приватних закладах, а також витрати на індивідуальну, вечірню форму навчання, інклюзивно-ресурсні центри та спеціальну освіту. Обсяг коштів на загальну середню освіту в середніх школах становили близько 86% загальної освітньої субвенції, тому бюджетні витрати на ці інші складові субвенції також потребують ретельного аналізу та розрахунків.

4.1. Прогноз бюджетних витрат на початкову та базову освіту

Звичайно, прогнозовані бюджетні витрати на початкову та базову освіту не залежать від того, чи буде впроваджена реформа профільної середньої освіти, а у разі впровадження – наскільки м'якою чи жорсткою буде освітня політика МОН. Проте важливо окремо розглянути бюджетні витрати на ці два рівні освіти на 2026-2030 бюджетні роки, оскільки це дозволяє побачити вплив реформи профільної середньої освіти на бюджет у належному контексті.

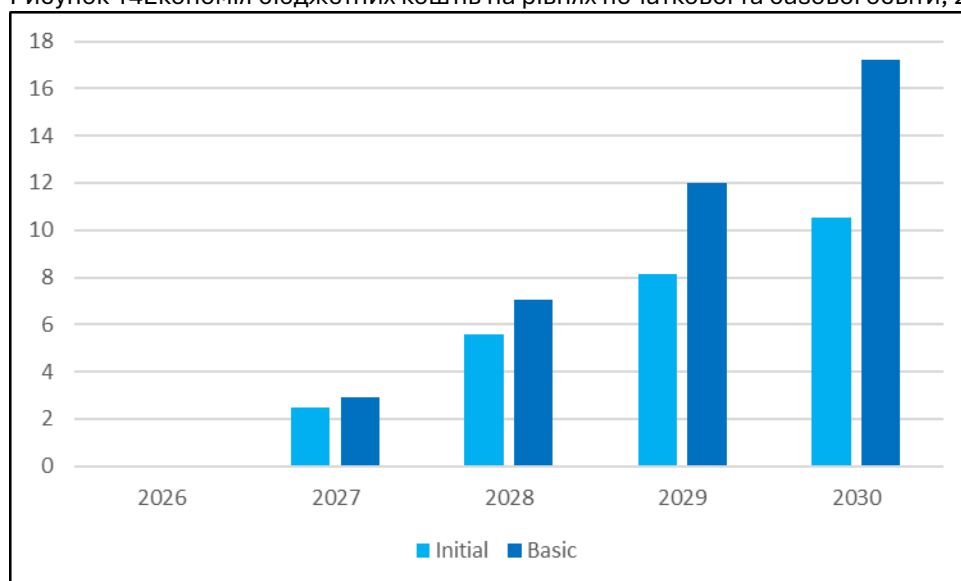
Почнемо з представленого на Рисунок 13 очікуваних обсягів бюджетних витрат на початкову та базову освіту.

Рисунок 13 Бюджетні витрати на початкову та базову освіту, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

Тут варто зауважити, що витрати на базову освіту є значно більшими, ніж на початкову освіту, які становили відповідно 88 та 40 мільярдів гривень у 2026 бюджетному році. Це пов'язано з двома чинниками: базова освіта охоплює більше років навчання та має більшу кількість годин за навчальними планами порівняно з початковою освітою. Однак через демографічний спад, який видно з на **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, бюджетні витрати на ці два рівні освіти також зменшуються з кожним бюджетним роком до 70 мільярдів гривень та 30 мільярдів гривень відповідно. Це зменшення означає певну економію бюджетних коштів (що часто називають «демографічним дивідендом») як на рівні початкової, так і на рівні базової освіти. Ця економія представлена нижче на Рисунок 14.

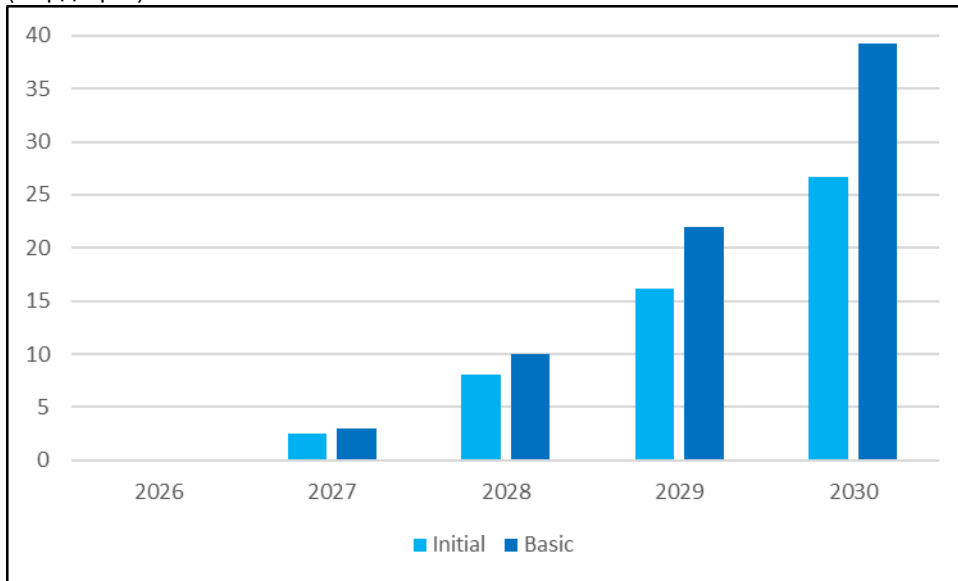
Рисунок 14 Економія бюджетних коштів на рівнях початкової та базової освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

Як і у випадку з бюджетними витратами, з тієї ж причини економія коштів на рівні базової освіти є більшою, ніж на рівні початкової освіти. Обсяг економії зростає з приблизно 2 мільярдів гривень у 2027 році до досить суттєвих 10 мільярдів гривень на рівні початкової освіти та 17 мільярдів гривень на рівні базової освіти у 2030 бюджетному році. Порівняно з 2026 бюджетним роком, це економія у розмірі 36% на рівні початкової освіти та 24% на рівні базової освіти.

Корисно розглянути сукупну економію завдяки цьому демографічному дивіденду, тобто загальну суму бюджетних коштів, «зекономлених» завдяки скороченню кількості учнів на рівнях початкової та базової освіти. Ця сукупна економія представлена на Рисунок 15.

Рисунок 15 Сукупна економія бюджетних коштів на рівнях початкової та базової освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

Протягом лише чотирьох бюджетних років сукупна економія сягне 27 мільярдів гривень на рівні початкової освіти та 39 мільярдів гривень на рівні базової освіти. Загалом, до 2030 року можна очікувати близько 65 мільярдів гривень сукупної економії на цих двох рівнях освіти. Це дуже великий обсяг бюджетних коштів, тому потрібне серйозне планування, щоб запропонувати спосіб його використання. Ми повернемося до цього питання нижче в розділі 5.

4.3. Прогноз бюджетних витрат на старшу школу

Для старшої школи потрібно порівняти вплив трьох сценаріїв впровадження реформи, як визначено в розділі 4.1: базовий, жорсткий та м'який. Аналогічно до бюджетних прогнозів для початкової та базової освіти, ми починаємо з прогнозу бюджетних витрат на період до 2030 року, що відображено на Рисунок 16.

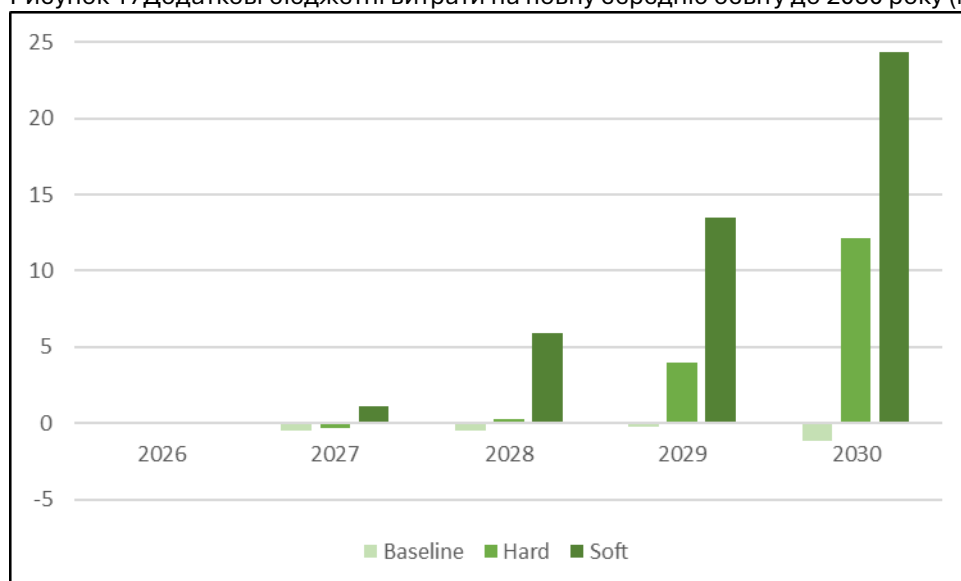
Рисунок 16 Бюджетні витрати на старшу школу до 2030 року (млрд. грн.)

Звичайно, для 2026 бюджетного року немає різниці між трьома сценаріями, оскільки реформа розпочнеться лише у вересні 2027 року (див. Рисунок 2). За базовим сценарієм бюджетні витрати на старшу школу залишаються практично незмінними на рівні близько 25 мільярдів гривень до 2030 року, коли почнеться повільне зниження. Це, звичайно, відображає прогнозовану кількість учнів на цьому рівні освіти (див. Рисунок 113а жорстким сценарієм зростання прогнозованих бюджетних витрат почнеться у 2029 році, а у 2030 році ці витрати стануть істотно вищими порівняно з базовим сценарієм. Це відображає появу повноцінного 12 класу в цьому році. За м'яким сценарієм прогнозовані витрати зростуть значною мірою вже у 2028 році, а у 2030 році становитимуть близько 49 мільярдів гривень, тобто стануть удвічі більшими, ніж за базовим сценарієм.

Таким чином, ми бачимо, що на відміну від початкової та базової освіти, де спостерігається значна економія бюджетних коштів (Рисунок 14), на рівні старшої школи ми зіткнемося з додатковими бюджетними витратами у разі впровадження реформи профільної середньої освіти. Прогнозовані додаткові бюджетні витрати представлені на Рисунок 17.

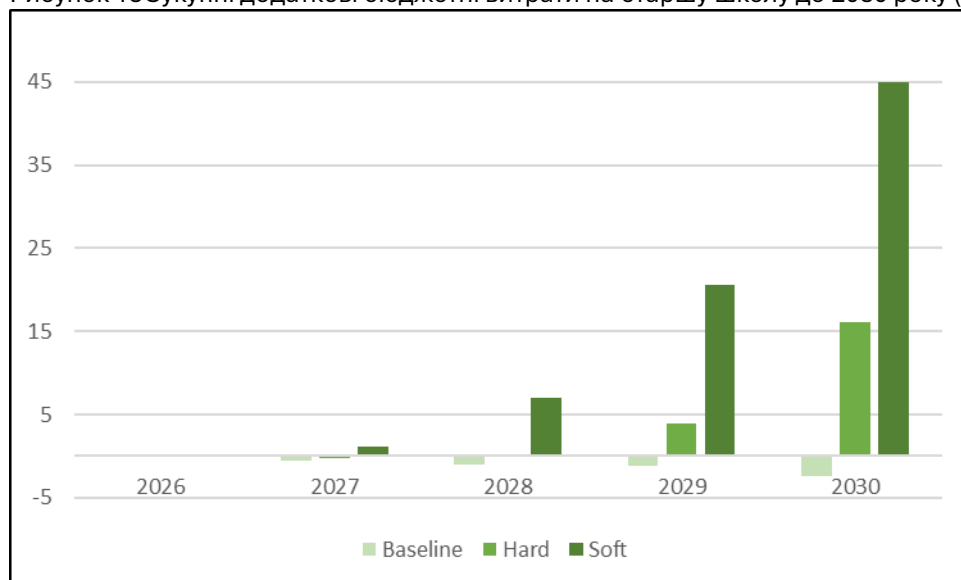
Рисунок 17 Додаткові бюджетні витрати на повну середню освіту до 2030 року (млрд. грн.)

Додаткові бюджетні витрати за базовим сценарієм є від'ємними, що відображає факт зниження загальних витрат з часом через скорочення кількості учнів. За жорстким сценарієм у 2027 році ми також одержуємо від'ємні значення, хоча й мінімальні. За цим сценарієм значні додаткові бюджетні витрати з'являються у 2029 році на рівні 4 мільярдів гривень, які у 2030 році зростуть до 12 мільярдів гривень. За м'яким сценарієм додаткові бюджетні витрати стануть дуже істотними вже у 2029 році, на рівні 14 мільярдів гривень, і зростуть майже до 25 мільярдів гривень у 2030 році.

На Рисунок 18 ми розглядаємо сукупні додаткові бюджетні витрати на старшу школу на період до 2030 року за трьома сценаріями.

Рисунок 18 Сукупні додаткові бюджетні витрати на старшу школу до 2030 року (млрд. грн.)

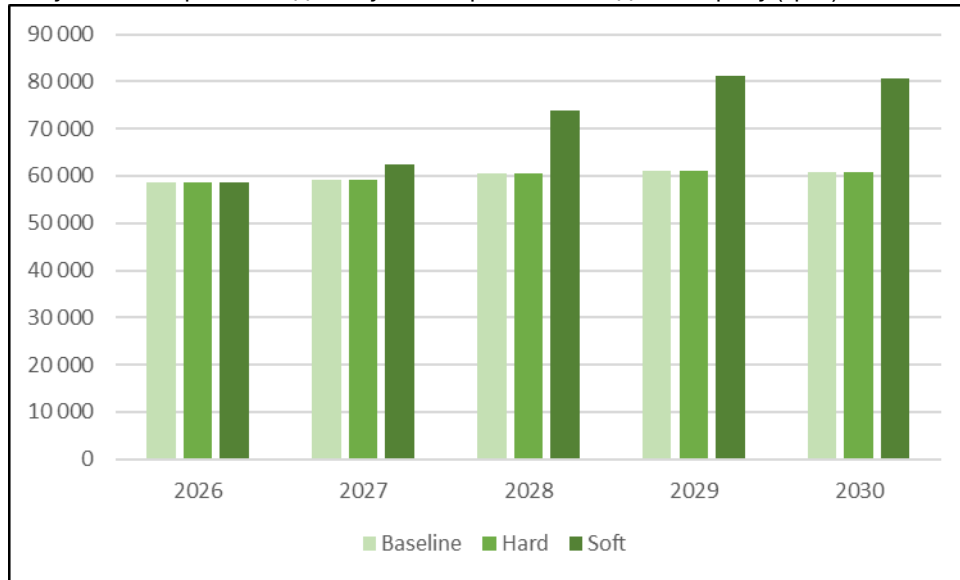

Як зазначалося вище, для базового сценарію економіка є дуже малою, але при цьому сукупні витрати на реформу профільної середньої освіти є значними. До 2030 року реформа коштуватиме близько 15 мільярдів гривень за «жорстким» сценарієм. За «м'яким» сценарієм сукупні витрати будуть утричі вищими. Тут стає очевидним, чому варто розглядати витрати на реформу профільної середньої освіти

в ширшому контексті прогнозованих бюджетних витрат на всі три рівні освіти. Як ми аналізуємо в наступному розділі, економія коштів на рівнях початкової та базової освіти стає джерелом фінансування, що можна використовувати для покриття додаткових витрат на старшу школу.

Але перед цим розглянемо прогнозовані середні витрати на одного учня у старшій школі з 2026 по 2030 роки за трьома сценаріями, що представлено на Рисунок 19.

Рисунок 19 Витрати на одного учня старшої школи до 2030 року (грн.)

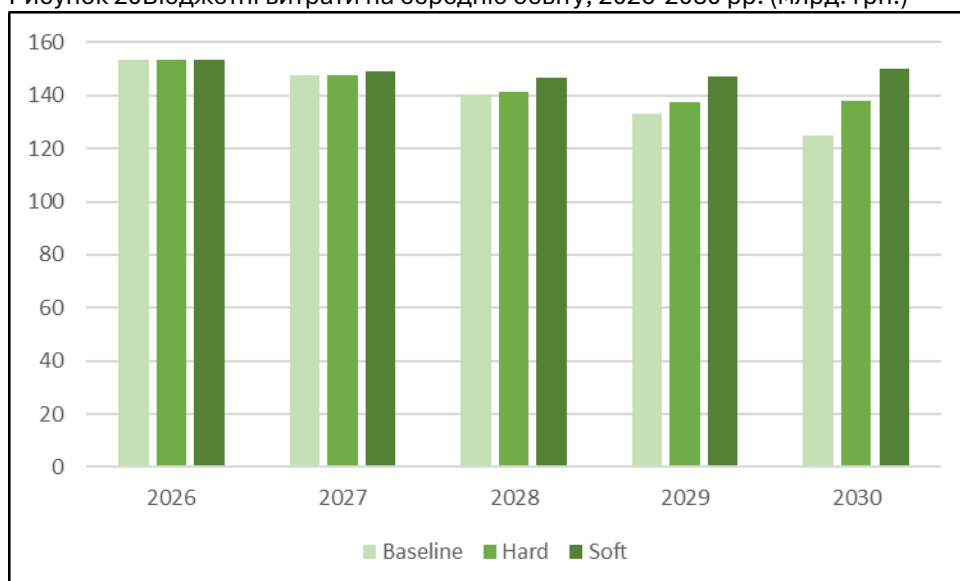
Тут варто відзначити доволі вражаючий факт: незважаючи на додаткові витрати на заробітну плату педагогічних працівників, що є необхідним для навчання у міжкласних групах, середній обсяг витрат на одного учня за базовим та жорстким сценаріями є майже однаковим і становить близько 60 тисяч гривень. Це пояснюється тим, що, як розглядалося вище, навчання в академічному ліцеї є дорожчим, ніж за чинною освітньою програмою, в громадах з високою розрахунковою наповнюваністю класів, і дешевшим у громадах з низькою розрахунковою наповнюваністю класів (див. рисунки в розділі 2.4). Середнє значення для цих двох груп громад компенсує ці відмінності. Таким чином, обсяг коштів за жорстким сценарієм є більшим порівняно з базовим сценарієм в основному завдяки більшій кількості учнів, тобто в результаті запровадження 12 класу.

Натомість, витрати на одного учня за м'яким сценарієм є значно більшими – на рівні близько 80 тисяч гривень у 2029 та 2030 роках. Це пояснюється тим, що за м'яким сценарієм нижнє граничне значення РНК для ліцеїв є значно меншим (20 проти 25), тож відповідно група громад, для яких витрати є вищими, ніж за чинною освітньою програмою, буде набагато більш чисельною, як показано на **Ошибка! Источник ссылки не найден.** Це друга причина, крім збільшення кількості учнів, що обумовлює значно більші додаткові бюджетні витрати за цим сценарієм.

4.4. Прогноз бюджетних витрат для всіх рівнів освіти

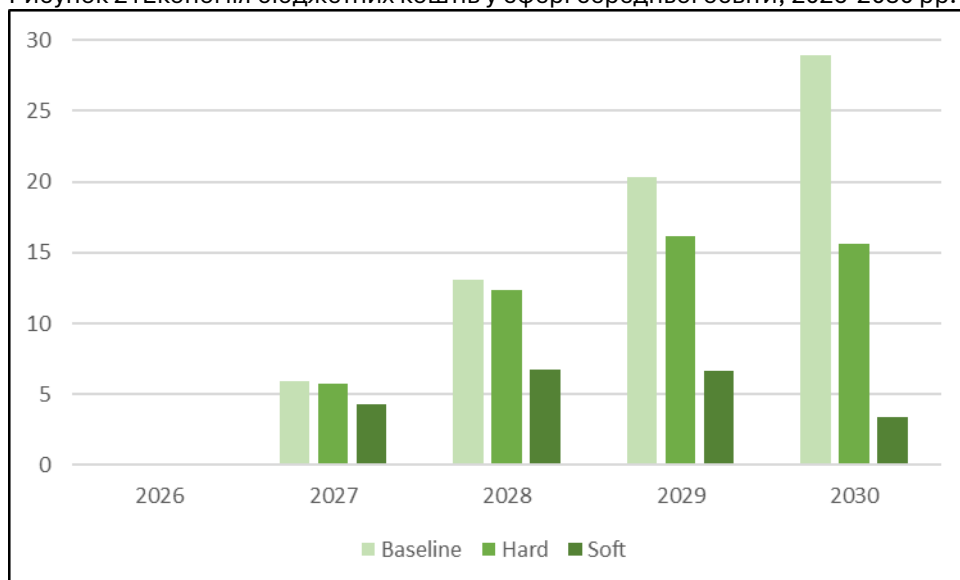
У завершальному розділі, присвяченому прогнозованим бюджетним витратам за трьома різними сценаріями реформи, ми поєднаємо розрахунки для початкової та базової освіти (розділ 4.2) з розрахунками для старшої школи (розділ 4.3). Для початку розглянемо на Рисунок 20 загальні прогнозовані бюджетні витрати на середню освіту в комунальних закладах загальної середньої освіти на 2026-2030 бюджетні роки.

Рисунок 20 Бюджетні витрати на середню освіту, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

Ми бачимо, що загальні бюджетні витрати на середню освіту за всіма трьома сценаріями будуть однаковими у 2026 році та становитимуть близько 153 мільярдів гривень. Ці витрати значно знизяться до 124 мільярдів гривень у 2030 бюджетному році за базовим сценарієм, зі значно меншим зниженням до 138 мільярдів гривень за жорстким сценарієм та залишаться практично незмінними за м'яким сценарієм, на рівні 150 мільярдів гривень у 2030 році. Це означає відповідну економію бюджетних коштів, що відображено на Рисунок 21

Рисунок 21 Економія бюджетних коштів у сфері середньої освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

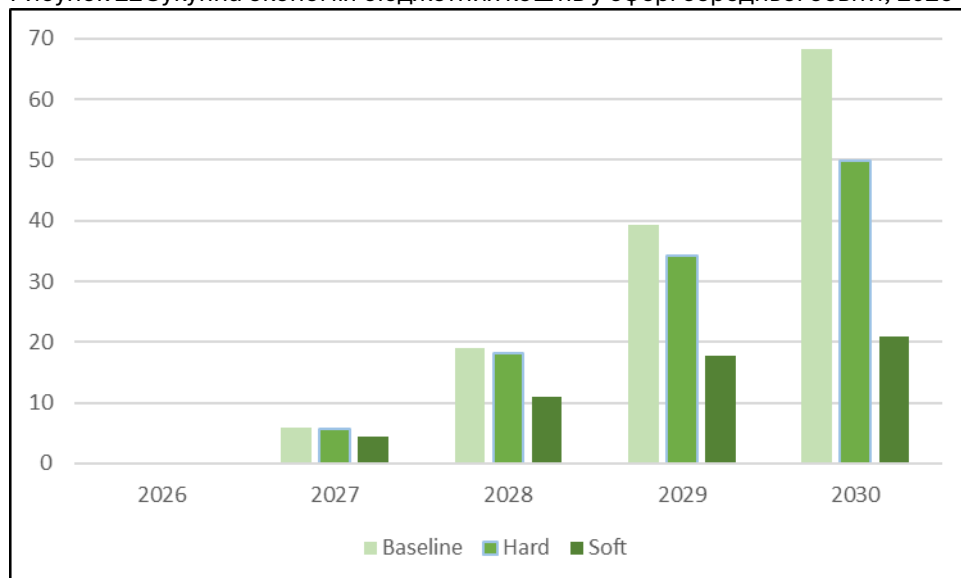

Завдяки іншому масштабу на Рисунок 21 можна краще бачити суттєві відмінності в економії коштів за трьома сценаріями. Економія зростає з кожним бюджетним роком за базовим сценарієм до 28 мільярдів гривень у 2030 році, та набагато повільніше за жорстким сценарієм - до 15 мільярдів гривень у 2030 році. Проте ситуація в разі м'якого сценарію є зовсім відмінною: у 2028 році економія становить 7 мільярдів гривень, а потім знижується до 3 мільярдів гривень у 2030 році. Це становить близько 2,7% від загальних витрат за базовим сценарієм. Тим не менш, важливо зазначити, що попри

значно вищі витрати за м'яким сценарієм, певна економія є, хоча і доволі невелика: це результат, як уже зазначалося, істотної економії на нижчих рівнях освіти внаслідок демографічного спаду.

На Рисунок 22 представлено сукупну економію коштів за трьома сценаріями.

Рисунок 22 Сукупна економія бюджетних коштів у сфері середньої освіти, 2026-2030 рр. (млрд. грн.)

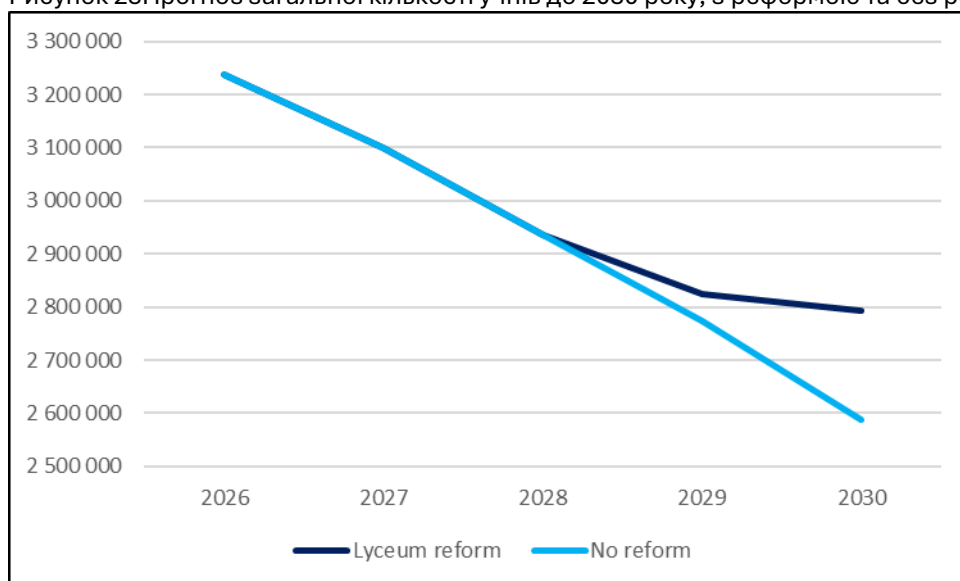

Майже 70 мільярдів гривень сукупної економії за чотири бюджетні роки за базовим сценарієм – це «демографічний дивіденд». Близько 18 мільярдів гривень цього «дивіденду» витрачається на реформу профільної середньої освіти за «жорстким» сценарієм, і близько 47 мільярдів гривень – за «м'яким». Звичайно, українські реформатори мають вирішити, який сценарій є найбільш бажаним і який спосіб використання демографічного дивіденду є кращим. Нижче в заключному розділі ми пропонуємо деякі попередні коментарі щодо цієї дилеми.

5. Висновки: поява фіскального простору для фінансування освіти

Немає сумнівів у тому, що реформа профільної середньої освіти завдяки збільшенню тривалості навчання з 11 до 12 років зменшить різке скорочення кількості учнів у закладах загальної середньої освіти в Україні. Розрахунок загальної кількості учнів за двома сценаріями, без реформи профільної середньої освіти та за умови впровадження реформи, представлені на Рисунок 23.

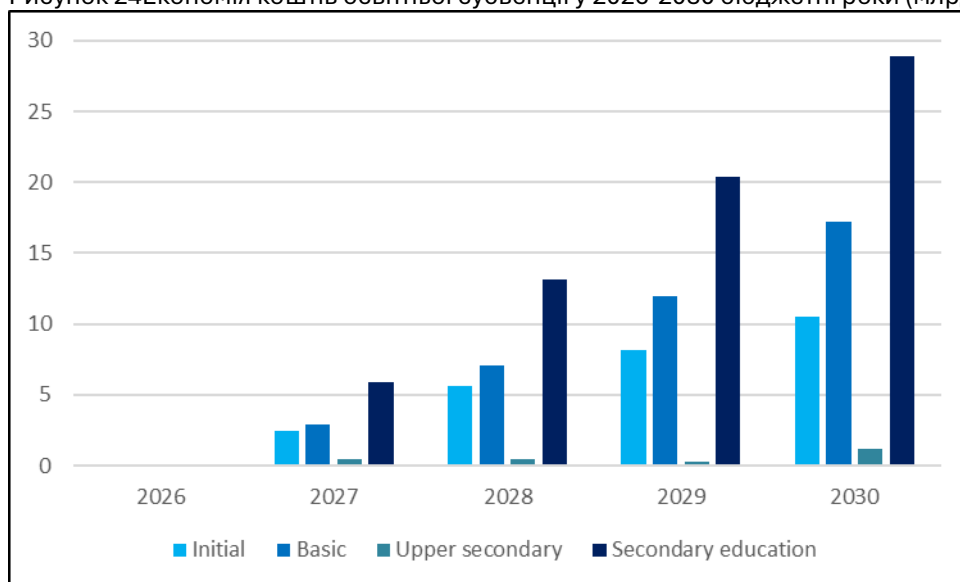
Рисунок 23 Прогноз загальної кількості учнів до 2030 року, з реформою та без реформи

Зазначимо, що навіть з урахуванням додаткових 200 тисяч учнів у старших класах у 2030 році завдяки реформі (12 клас), з 2026 року середня освіта втратить понад 400 тисяч учнів. Як зазначалося вище (див. Рисунок 12), це становить втрату близько 15% учнів.

Як показано в розділі 4 для різних сценаріїв, цей спад створює «демографічний дивіденд», тобто величезну економію коштів освітньої субвенції за чинною освітньою програмою. Поєднуючи результати Рисунок 14 та Рисунок 17 можна представити цей дивіденд за рівнями освіти (для старшої школи ми обираємо для цього базовий сценарій).

Рисунок 24 Економія коштів освітньої субвенції у 2026-2030 бюджетні роки (млрд. грн.)

У 2030 бюджетному році сукупна економія становитиме 28 мільярдів або близько 18% від обсягу субвенції на 2026 рік. Сукупна економія за чотири бюджетні роки сягає майже 70 мільярдів гривень. Можливо, до цього варто додати ще й економію, зумовлену відсутністю вступників на перший курс закладів вищої освіти у жовтні 2029 року.

Міністерству освіти і науки України необхідно продумати, як найкраще використати цей величезний бюджетний ресурс на благо української освіти. Без чіткого плану та чітко сформульованих освітніх пріоритетів Міністерство фінансів буде схильне відповідним чином скорочувати освітню субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам, особливо в умовах гострого дефіциту бюджету через війну проти російської агресії, яка триває. Звичайно, потреби національної оборони сьогодні мають пріоритет над усіма іншими суспільними потребами, зокрема це стосується і сфери середньої освіти.

Наразі МОН розглядає такі пріоритети політики:

1. Реформа профільної середньої освіти (витрати на яку аналізуються в цій SN 190).
2. Реформа оплати праці вчителів.

Витрати на обидві реформи слід оцінювати та розглянути з урахуванням очікуваних освітніх переваг. Якщо буде обрано жорсткий сценарій реформи профільної середньої освіти, близько 50 мільярдів гривень сукупної бюджетної економії залишаться доступними для інших реформ, зокрема для реформи оплати праці. З іншого боку, якщо буде обрано дуже дорогий варіант реформи оплати праці, кошти на реформу профільної середньої освіти навіть за жорстким сценарієм може бути дуже важко забезпечити в державному бюджеті. Звичайно, МОН необхідно також подумати про інші освітні пріоритети, такі як будівництво укріплень у школах або забезпечення кращого обладнання та облаштування для академічних ліцеїв. Розгляд усіх цих пріоритетів, включаючи відповідні довгострокові бюджетні витрати, є необхідним для плідних обговорень з усіма заінтересованими сторонами у сфері освіти та з Міністерством фінансів. Це означає, що при виборі сценарію для забезпечення фінансування реформи профільної середньої освіти МОН слід збалансувати різні пріоритети та порівняти відповідні очікувані витрати та заплановані результати.

Посилання на акти законодавства

Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX «Про повну загальну середню освіту»

Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 року № 1058 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження у закладах загальної середньої освіти освітніх програм, розроблених на основі типової освітньої програми для 10-12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням»

Наказ МОН № 128 від 20 лютого 2002 року «Про затвердження Порядку поділу класів на групи під час вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) у державних, комунальних закладах загальної середньої освіти»

Наказ МОН № 1451 від 10 жовтня 2024 року «Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї)»

Наказ МОН № 765 від 26 травня 2025 року «Про затвердження типової освітньої програми для 10-12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням»

Наказ МОН № 331 від 23 лютого 2026 року «Про затвердження Змін до Порядку поділу класів на групи під час вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) у державних, комунальних закладах загальної середньої освіти»